

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

Катедра української мови імені
професора Івана Ковалика

ЛІТЕРАТУРНО-ХУДОЖНЯ ОНІМІЯ ТВОРІВ
ОЛЕКСАНДРА ГАВРОША

Магістерська робота
студентки VI курсу
українського відділення
філологічного факультету
Вербенець Надії

Науковий керівник:
доц. Сколоздра-Шепітко Олеся Романівна

Львів - 2020

ЗМІСТ

УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ НАЗВ, МОВ, ДІАЛЕКТІВ ТА ІНШИХ ЛІНГВІСТИЧНИХ ТЕРМІНІВ	3
УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ... 4	
ВСТУП..... 6	
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЛІТЕРАТУРНО-ХУДОЖНІХ ОНІМІВ	11
1.1. Історія літературної ономастики: зародження, становлення, сучасний стан та перспективи..... 11	11
1.2. Ядро та периферія онімного простору художнього твору. 16	16
1.3. Стилїстичні функції онімів у художньому творі..... 20	20
1.4. Літературна ономастика і дитяча й підліткова література. 24	24
РОЗДІЛ 2. ЯДРО ОНІМНОГО ПРОСТОРУ ТВОРІВ ОЛЕКСАНДРА ГАВРОША	29
2.1. Структурні особливості ЛХА творів Олександра Гавроша 29	29
2.2. Стилїстичні особливості ЛХА творів Олександра Гавроша 33	33
РОЗДІЛ 3. ПЕРИФЕРІЯ ЯК НЕВІД'ЄМНИЙ ПЛАСТ ОНІМНОГО ПРОСТОРУ ТВОРІВ ОЛЕКСАНДРА ГАВРОША	47
3.1. Структурно-стилїстичні особливості периферійних онімних класів у творах Олександра Гавроша. 47	47
ВИСНОВКИ	58
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ТА ДЖЕРЕЛ..... 61	
ДОДАТОК № 1..... 69	
ДОДАТОК № 2..... 76	
ДОДАТОК № 3..... 78	
ДОДАТОК № 4..... 80	

УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ НАЗВ, МОВ, ДІАЛЕКТІВ ТА ІНШИХ ЛІНГВІСТИЧНИХ ТЕРМІНІВ

антр. – антропонім	невідм. – невідмінюваний
апел. – апелятив	нім. – німецький
атр.-пріз.н. – атрибутивно-прізвищева назва	патр. – патронімічне
грец. – грецький	перв. – первинний
д.-євр. – давньоєврейський	пол. – польський
діал. – діалектизм	прикм. – прикметник
дієприкм. – дієприкметник	рум. – румунський
жін. – жіночий	семант. – семантичний
закарп. – закарпатський	серб. – сербський
здр.-пест. – здрібніло-пестливий	скор. – скорочення
зн. – значення	слов. – словацький
лат. – латинський	суф. – суфікс
лекс. – лексичний	укр. – український
ЛХА – літературно-художній антропонім	утв. – утворений
м. пр. – місце проживання	
місц. – місцевий	
молд. – молдавський	
морф.-синт. – морфолого-синтаксичний	

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

Ред., I. – Редько Ю. К. Словник сучасних українських прізвищ. – Львів, 2007. – Т. 1: А-М. – 720 с.

Ред., II. – Редько Ю. К. Словник сучасних українських прізвищ. – Львів, 2007. – Т. 2: Н-Я. – 721-1438 с.

Чуч. – Чучка П. П. Прізвища закарпатських українців : Історико-етимологічний словник / Павло Чучка; наук. ред. В. Німчук. – Львів: Світ, 2005. – 701 с.

Фар. – Фаріон І. Д. Українські прізвищеві назви Прикарпатської Львівщини наприкінці XVIII – XIX ст. (з етимологічним словником). – Львів, 2001. – 371 с.

К. 1 – Гаврош Олександр. Неймовірні пригоди Івана Сили, найдужчої людини світу. Пригодницька повість. – К.: А-ба-ба-га-ла-ма-га, 2017, видання четверте. – 176 с.: іл.

К. 2. – Гаврош Олександр. Іван Сила на острові Щастя / О. Д. Гаврош. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2017. – 312 с.

К. 3. – Гаврош Олександр. Пригоди тричі славного розбійника Пинті : для серед. шк. віку / О. Гаврош. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2016. – 208 с.

ВТССУМ – Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / За ред. В.Т. Бусела. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.

ВЛЛ – Скрипник Л.Г. Власні імена людей: Словник-довідник / Л.Г. Скрипник, Н.П. Дзятківська; за ред. В. М. Русанівського. – 3-є вид., випр. – К.: Наук. думка, 2005. – 334 с.

СУІ – Трійняк І.І. Словник українських імен. – К.: Довіра, 2005. – 509 с.

ВНУС – Мюллер В. Великий німецько-український словник. – К.: Чумацький Шлях, 2005. – 792 с.

Пан., Гал. – Папіш Ю., Галас Б. Матеріали до словника гуцульських горівок / уклад. Ю. Папіш, Б. Галас. – Вид-во Ужгородського нац. ун-ту, 2005. – 266 с.

ЛЛ – Лексикон львівський: поважно і на жарт. – Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2009 – 672 с.

СУМ – Словник української мови. 3-є вид., виправ., допов. – Т. 3: К-Н / Зібрала ред. журн. «Киевская Старина»; Упорядкував з додатком власного матеріалу Б. Грінченко; За ред.: С. Єфремова, А. Ніковського. – К.: ГОРНО, 1928. – 498 с.

ЕСУМ – Етимологічний словник української мови: В 7 т. / АН УРСР. Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні; редкол. О. С. Мельничук (головний ред.) та ін. – К.: Наук. думка, 1982. – Т. 3 : Кора-М / уклад.: Р. В. Болдирєв [та ін.]. – 1989. – 548 с.

Он. – Онишкевич М. Й. Словник бойківських говірок: У 2 ч. / М. Й. Онишкевич. – К.: Наук. думка, 1984. – Ч. 1-2.

ВСТУП

Власні назви є важливим елементом у вивченні художнього твору, оскільки допомагають правильно осмислити творчий задум письменника, інтерпретувати сюжет та систему образів, які впливають на розуміння твору, розкрити головну тему та ідею крізь призму ономастичних особливостей твору, є основою дослідження творчого доробку та ідіостилю письменника. Власні назви в художньому творі є неоціненим скарбом, оскільки становлять невід'ємну частину мови, що своїм корінням сягає в глибоке минуле нашого народу. Вони містять відомості про найменування об'єкту та народ, відбивають події в суспільстві та їх звичаї, традиції, побут та культуру.

Останнім часом студії з літературної ономастики є досить популярними (праці Ю. Карпенка, Г. Шотової-Ніколенко, Н. Бербер, Л. Белея, Г. Лукаш, Л. Шестопалової, О. Сколоздри-Шепітко, Л. Полюги, М. Мельник, А. Вегеш та ін.). Онімний простір дитячих творів вивчали Л. Юдашева, Т. Марченко, О. Петренко, Л. Кричун та інші. Велику увагу приділено дослідженню оніміконів творів І. Франка, Лесі Українки, Ю. Яновського, М. Коцюбинського, М. Черемшини, В. Підмогильного, О. Забужко, Л. Костенко, Я. Славутича та інших, проте онімний простір дитячої літератури Олександра Гавроша ще не був об'єктом комплексного мовознавчого аналізу, що й зумовлює **актуальність та новизну магістерської роботи**. Ономастикон у творчості О. Гавроша є надзвичайно яскравим та фантастичним, тому що йому притаманна промовистість імен, оригінальність, інколи незрозумілість, казковість та легкість сприймання. Перед читачем відкривається багатство та надбання українського народу: назви релігійних свят, міфологічний світ, мальовничі села та міста України.

Практичне значення магістерської роботи полягає в тому, що отримані результати можна застосовувати у школах під час вивчення творчості письменника у 7 класі відповідно до програми з української літератури. У роботі здійснено лінгвістичний аналіз раніше не дослідженого ономастикону

творів Олександра Гавроша, який можна використовувати як цінний матеріал для мовознавців і літературознавців у подальшому аналізі творів письменника.

Мета роботи – дослідити онімний простір творів «Неймовірні пригоди Івана Сили, найдужчої людини світу», «Іван Сила на острові Щастя» та «Пригоди тричі славного розбійника Пинті» О. Гавроша у порівняльному аспекті. Досягнення мети передбачає розв’язання таких основних **завдань**:

- 1) опрацювати наукову літературу із теми та укласти картотеку онімів;
- 2) проаналізувати й покласифікувати літературні оніми відповідно до об’єктів номінації, структури та стилістичних функцій;
- 3) описати ядро та периферію онімного простору художніх творів;
- 4) схарактеризувати особливості функціонування ономастичних полів антропонімів, зоонімів, топонімів, ідеонімів тощо у досліджуваних творах.

Об’єктом дослідження магістерської роботи є оніми в творах дитячої літератури Олександра Гавроша.

Предмет дослідження – лексико-семантичні, структурні та стилістичні особливості онімії творів Олександра Гавроша.

Джерельною базою є твори Олександра Гавроша «Неймовірні пригоди Івана Сили, найдужчої людини світу», «Іван Сила на острові Щастя» та «Пригоди тричі славного розбійника Пинті».

Олександр Дюлович Гаврош – сучасний український письменник, журналіст і драматург із Закарпаття. Автор поетичних збірок, дитячих книжок, публіцистичних та драматичних творів. Він зробив великий внесок у розвиток театрального мистецтва на Закарпатті. Письменник любить працювати в різних жанрах літератури: дитяча література про Івана Силу й розбійника Пинтю, історичні романи, документальна література та драматургія. Власне сам автор писав про себе: «Я – не публічна людина. Письменників мають знати за книжками»¹. Яскравим свідченням цих слів є твір «Неймовірні пригоди Івана

---

¹ Ліпич Ю. Все, що посилає життя, нам потрібне. Але треба зрозуміти – для чого, – Олександр Гаврош, 44 роки, письменник [Електронний ресурс] / Ю. Ліпич. Режим доступу : https://gazeta.ua/articles/opinions-journal/_vse-scho-posilaye-zhittya-nampotribne-ale-treba-zrozumiti-dlya-chogo-oleksandr-gavros-44-rokipismennik/644186.

Сили, найдужчої людини світу» (2007), який вивчають у 7 класі на уроці української літератури.

Це пригодницька повість про силача Івана Силу, прототипом головного героя був закарпатський богатир та чемпіон Європи Іван Фірцак, який уже був головним героєм повісті Антона Копинця «Кротон» (1971). На основі історії про українського героя автор створив власний шедевр та виклав його у письмовій формі для дітей молодшого та середнього шкільного віку. У 2013 році відбулась екранізація пригодницького фільму «Іван Сила» для дітей (режисер Віктор Андрієнко)¹. Своєрідним продовженням є твір «Іван Сила на острові Щастя», виданий у 2010 році з новими пригодами та гумором на острові Щастя.

Автор постає новатором у створенні «розбійницької» прози для дітей, видавши повість «Пригоди тричі славного розбійника Пинті» (2008). У ній розповідається про реальну маловідому особу в Україні Пинтю, який діяв у Карпатах та на Закарпатті в XVII столітті. Саме цим твором автор намагається привернути увагу дітей і дорослих до історії України, зокрема до її сторінки, де йдеться про опришків, які в народній пам'яті зберігаються як герої, готові віддати своє життя за власну державу.

За словами В. Рутківського, О. Гаврош сильний своєю багатотою, часом нестримною уявою... До його героїв, наче до магніту, так і прилипають пригода за пригодою. Його оповідь нагадує стрімку річку з несподіваними поворотами й закрутами. І взагалі: творчість О. Гавроша можна порівняти з підводною, повною всілякого добра... Нею із задоволенням і не без користі для себе посмакує не лише юний, а й дорослий читач...»². Дитячі твори популяризують читання, відкривають світ по-новому, провадять певний діалог з читачем та відволікають від буденності.

---

¹ Гаврош Олександр. Неймовірні пригоди Івана Сили, найдужчої людини світу. Пригодницька повість. – К.: А-ба-ба-га-ла-ма-га, 2017, видання четверте. – 176 с.: іл.

² Гаврош Олександр. Пригоди тричі славного розбійника Пинті : для серед. шк. віку / О. Гаврош. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2016. – 208 с.

Для того, щоб досліджувати ономастичні явища в художньому творі, слід застосувати різноманітні методи. Вибір методів залежить від функціонування фактичного матеріалу, мети та завдань магістерської роботи, тому в дослідженні використано такі **методи** лінгвістичного аналізу:

1. *Описовий метод*. Він є основним методом вивчення онімів, без якого не обійдеться жодне наукове дослідження. У межах цього методу виділяємо такі етапи: інвентаризація, класифікація та інтерпретація особливостей та функцій досліджуваних явищ. На цьому етапі визначаємо об'єкт та предмет дослідження. Описовий метод дає змогу проаналізувати, покласифікувати, систематизувати та карткувати зібраний матеріал художнього твору. На основі даних картотеки можна укладати словники мови письменника або онімного простору творів письменника.

2. *Стилістичний метод* є провідним у дослідженні літературно-художньої ономастики. Цей метод передбачає виявлення функцій онімів, їх стилістичного нашарування, особливості їх вживання в художньому тексті та безпосередньому творенні образу. Стилістичні функції відіграють домінуючу роль в ономастиці, оскільки з'ясовують належність автора до певного стилю за манерою написання, встановлюють зв'язок онімів від літературних напрямів.

3. *Статистичний метод*. Елементи статистичного аналізу важливі у дослідженнях. Для цього методу потрібно наочно подати математичні дані, а саме кількість, частотність та продуктивність ужитих онімів у художньому творі, поділу власних назв на широкоживані, маловживані, рідкісні тощо.

4. *Етимологічний метод*, властивий багатьом дослідженням з ономастики, становить цінне джерело у відбитті певних історичних подій у найменуванні. Суть цього методу полягає у встановленні первинної семантики власних назв, умови їх виникнення та походження, зв'язків між ними та порівняння давніх форм із сучасними.

5. *Лінгво-психологічний метод* базується на застосуванні певних асоціацій людини та співвіднесеність з лінгвістичними та психологічними даними. Цей метод активізує розумову діяльність людини, оскільки до роботи залучається

мислення, увага та пам'ять. Завдання цього методу полягає у швидкій реакції першим словом, яке з'являється на думці. Цей метод дозволяє отримати дані про наповнення онімів та створити асоціативні словники власних назв у художніх творах.

Структура та обсяг роботи. Магістерська робота складається зі вступу, де з'ясовано актуальність та новизну теми, визначено об'єкт, предмет та джерельну базу дослідження, сформульовано мету та завдання магістерської роботи, вказано методи роботи; трьох розділів, висновків, списку використаної літератури та джерел, чотирьох додатків. Додатки містять діаграми й таблиці.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЛІТЕРАТУРНО-ХУДОЖНІХ ОНІМІВ

1.1. Історія літературної ономастики: зародження, становлення, сучасний стан та перспективи.

Літературно-художня ономастика пройшла великий шлях становлення та виокремлення її в самостійну галузь ономастики у другій половині ХХ століття. Вона вивчає функціонування, побутування, вживання та поширення власних назв (онімів) у художніх творах. На сьогодні є велика кількість праць, присвячених проблемі літературно-художньої ономастики, що засвідчують наукові здобутки в цій сфері. Першою дисертацією з літературної ономастики на базі російської літератури була праця українського вченого В. М. Михайлова (1956)¹. Автором першої дисертації, здійсненої на українському матеріалі – прозі Михайла Коцюбинського, була Тетяна Немировська (1988)². Велику увагу заслуговують праці Л. Белея і В. Калінкіна, які були одними із перших, хто захистив дисертації з літературної ономастики та опублікували власні монографії. Про огляд стану літературної ономастики в Україні писала М. Мельник.

На сучасному етапі в Україні існує три основні ономастичні школи – Ужгородська, Одеська та Донецька. Представники цих шкіл активно працюють у царині літературно-художньої ономастики та вивчають специфіку існування пропріальних одиниць у художньому творі письменника.

Засновником Ужгородської ономастичної школи є Л. Белей – український мовознавець та автор численних праць з літературної антропонімії. Він розробив класифікацію літературних антропонімів та подав диференціацію між літературно-художнім антропонімом та реальним, власним антропонімом.

---

¹ Михайлов В.Н. Собственные имена как стилистическая категория в русской литературе / В. Н. Михайлов. Луцк. – 1965. – С. 54.

² Колесник Н. Термінологічні суперечки в царині літературної ономастики і фольклорна ономастика / Н. Колесник // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. – 2011. – Вип. 24. – С. 122.

Представниками цієї школи є Н. Попович, М. Максимюк та інші. Ю. Карпенко є фундатором Одеської ономастичної школи, крім цього, його вважають основоположником літературної ономастики на теренах України. До цієї школи належать Т. Крупеньова, О. Карпенко, М. Зубов, Л. Фомін, М. Мельник, Г. Шотова-Ніколенко, Л. Шестопалова. Усі ці дослідники вивчають питання власних назв з новаторського погляду, а саме літературного та когнітивного, відповідно до яких літературна ономастика досліджує оніми у художніх творах, а когнітивна – аналізує оніми як основні одиниці відображення мовного світосприйняття людини¹.

Донецьку ономастичну школу представляють такі вчені: Є. Отін, В. Калінкін, Г. Лукаш, О. Філатова, Е. Кравченко. Науковці цього ономастичного осередку вивчають історію, походження, функціонування онімних одиниць в українській мові. Є. Отін, якого вважають засновником Донецької школи, для вивчення та аналізу онімів використовує порівняльно-історичний метод, оскільки завдяки йому шляхом порівняння можна відтворити генетичний зв'язок мовних явищ. В. Калінкін написав дисертацію «Поетика оніма», яка стала не лише вітчизняним надбанням, а й світовим. У ній він обґрунтував найважливіші питання, що стосуються поетичної ономастики з боку теорії та практики.

Є ще інші ономастичні школи, наприклад, Львівська ономастична школа. Представники цієї школи у своїх наукових розвідках репрезентували проблеми, пов'язані з поширенням географічних назв на теренах України, аналіз мікротопонімів, ойконімів та інших видів топоніміки, лексико-семантичних та словотвірних особливостей їх структури.

Досі дискусійним питанням постає термінологія літературно-художньої ономастики, яка пов'язана з неоднозначністю думок дослідників. У працях з ономастики зафіксовано такі терміни та сполуки, як літературна ономастика (Ю. Карпенко, Т. Немировська, М. Мельник), літературно-художня ономастика

---

¹ Карпенко О. Ю. Проблематика когнітивної ономастики : монографія / О. Ю. Карпенко. – Одеса : Астропринт, 2006. – С. 11-12.

(Л. Белей, А. Вегеш), поетика оніма (В. Калінкін), літературне назовництво (І. Герус-Тарнавецька), поетоніміка (М. Торчинський), поетонімологія (Е. Кравченко), ономастистика та ономапоетика (Е. Магазаник) та інші ¹.

Уперше термін «літературна ономастика» ввів в науковий обіг Ю. Карпенко та обґрунтував принципи функціонування власних назв у художньому творі, серед яких виділив: епічний, ліричний, гумористичний ².

В. Калінкін найбільш вдалою вважає терміносполуку «поетика оніма», вважаючи її двосторонньою одиницею, яка «у плані змісту відображає специфіку онтології оніма, що проявляється в акті художнього мовлення, а в плані вираження уподібнюється до продуктивної в стилістиці конструкції поетика слова» ³. Він вважав неприйнятним термін «літературна ономастика», саме літературна, оскільки вона звужує поняття дисципліни до її об'єкта досліджень. Натомість Ю. Карпенко твердив, що «поетика оніма» належить до кола проблем, які вивчає літературна ономастика, оскільки «до неї входить все, що стосується вжитку власних назв у художньому тексті» ⁴.

Щодо інших дослідників, то представниця Одеської ономастичної школи Т. Немировська користується терміном «літературна ономастика» та поділяє її на: поетичну ономастику (лірики, поеми, балади), художню ономастику (оповідання, повісті, роману) та драматургічну ономастику (комедії, драми, трагедії) ⁵.

Термін «літературне назовництво» пропонує дослідниця І. Герус-Тарнавецька, трактуючи його як «окрему галузь назвознавства, що досліджує

¹ Колесник Н. Термінологічні суперечки в царині літературної ономастики і фольклорна ономастика / Н. Колесник // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Філологія. Соціальні комунікації. – 2011.– Вип. 24. – С. 122-124.

² Горбач О. С. Ономастикон українських сатирично-гумористичних текстів кінця ХХ – початку ХХІ століття: дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10 02.01 – «Українська мова» / О. С. Горбач. – Кам'янець-Подільський, 2017. – С. 22.

³ Калинин В.М. Поэтика онима / В. М. Калинин. – Донецк: Юго-Восток, 1999. – С. 109.

⁴ Карпенко Ю. А. Имя собственное в художественной литературе / Ю. А. Карпенко // Филологические науки. – 1986. – № 4. – С. 34.

⁵ Немировская Т. В. Некоторые проблемы литературной ономастики / Т. В. Немировская // Актуальные вопросы русской ономастики. Сб. научных трудов. – К.: УМК ВО, 1988. – С. 113.

власні назви в літературних творах»¹.

Л. Белей пропонує вживати дефініцію «літературно-художня ономастика»².

Е. Магазаник послуговується терміном «поетична ономастика», де окремо виділяє ономапоетику та ономастилістику³.

На сучасному етапі активно досліджують власні назви в літературно-художній ономастиці, оскільки ця галузь має відкриту систему, яка повсякчас поповнюється новими розвідками. На сьогодні маємо плідні напрацювання у царині літературно-художньої ономастики в працях А. Вегеш, О. Сколоздри-Шепітко, Г. Шотової-Ніколенко, О. Петренко, Т. Можарової та ін. Дослідники приділяють велику увагу дослідженню онімних просторів творів українських письменників: І. Франка, Лесі Українки, Т. Шевченка, М. Коцюбинського, Л. Костенко, Ю. Яновського, М. Черемшини, В. Стефаніка, В. Винниченка, О. Гончара, П. Загребельного тощо. Саме власні назви репрезентують мовотворчість автора та увиразнюють його оригінальність, надають емоційно-експресивного забарвлення, відрізняючи один художній твір від іншого. Дослідження у сфері літературно-художньої ономастики виникають на позначення нових напрямів у творах письменників, наприклад, ономастика сатирично-гумористичних текстів (О. Горбач), ономастика драматичних творів (Т. Крупеньова), ономастика поезії (А. Лупол, М. Мельник), ономастика фентезійної прози (О. Карпенко, В. Серебрякова), ономастика сатиричного роману (Л. Кричун), ономастика фольклору (Н. Колесник), ономастика науково-фантастичної прози (О. Полянсько) та ін⁴.

¹ Герус-Тарнавецька І. Назовництво в поетичному творі / Іраїда Герус-Тарнавецька. – Мюнхен. – 1966. – Вінніпег. – С. 7.

² Белей Л. О. Нова українська літературно-художня антропонімія: проблеми теорії та історії. – Ужгород, 2002. – С. 24.

³ Магазаник Э. Б. Поэтика имён собственных в русской классической литературе. Имя и подтекст. / Э. Б. Магазаник – АКД. – Самарканд, 1967. – С. 20.

⁴ Колесник Н. Термінологічні суперечки в царині літературної ономастики і фольклорна ономастика / Н. Колесник // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Філологія. Соціальні комунікації. – 2011. – Вип. 24. – С. 125.

Дослідження з літературно-художньої ономастики є досить перспективними, містять велику кількість напрацювань в різноманітних напрямках, що свідчить про високий рівень розвитку та подальші втілення у цій сфері. Проте праць, пов'язаних із дослідженням дитячої літератури, є мало. Це зумовлено тим, що дитячі твори потребують глибокого осмислення в плані аналізу системи образів, їх найменувань, певних ономастичних словосполук, які викликають інтерес та зацікавленість у читачів, ураховуючи їхні вікові та психологічні особливості. Для подальшого розвитку літературно-художньої ономастики необхідно вивчати та досліджувати онімний простір письменників з лінгвістичної точки зору, завданням якого є виявлення, аналіз та опис онімних класів у художніх творах, що приведуть до нових напрацювань не тільки в лінгвістиці, а й у літературі.

Досить актуальною є проблема дослідження власних назв з погляду наратології, де основними суб'єктами постають наратор і автор у художньому творі. Це різні суб'єкти, які виконують відмінні функції в оповіді, кожен з них розглядає художній твір під своїм кутом зору та послуговується власними ідеями та думками. Однак, часто ці поняття ототожнюють або ж навіть об'єднують в одне ціле, розмиваючи особливості між їхніми мовними властивостями. Погляд наратора може збігатися або ж, навпаки, бути цілком відмінним з поглядами автора, думки можуть перетинатись, накладатись чи навіть заміщуватись, але ніколи не можуть бути єдиним цілим, оскільки такий збіг призводить до певних розбіжностей у розумінні художнього тексту ¹.

Отже, літературна ономастика є порівняно молодою дисципліною, проте досить розвиненою, про що свідчить велика кількість напрацювань у цій царині.

---

¹ Рymar Н. Функції наратора як головної інстанції оповіді в художньому тексті / Наталія Рymar // *Studia Methodologica* / Volodymyr Hnatyuk National Pedagogic University of Ternopil ; Editorial Board: N. Poplavs'ka, M. Tkachuk, T. Oliynyk. – Ternopil : TNPУ, 2014. – Issue 37 : Narrative pragmatics. – С. 207.

1.2. Ядро та периферія онімного простору художнього твору.

Власні назви становлять великий пласт та відіграють провідну роль у розвитку сучасної науки. За кількісними підрахунками, у художньому тексті власні назви становлять меншу частину його обсягу. Проте, цей мінімум є надзвичайно вартісним, оскільки містить важливу інформацію як для літературознавців, так і для мовознавців. Сьогодні не уявляємо існування будь-якої особи чи предмета без найменування, яке виступає кодом ідентифікації особи.

Усі оніми функціонують у певному середовищі, яке називаємо **онімним простором**. У «Словнику української ономастичної термінології» подано таке визначення: «...сукупність власних назв усіх класів, уживаних у мові певного народу в конкретний історичний період для називання реальних, гіпотетичних і фантастичних об'єктів»¹. Уперше цей термін обґрунтувала та вжила О. Суперанська у праці «Загальна теорія власного імені» 1973 року, а в 1986 році доповнила Н. Подольська у праці «Теорія і методика ономастичних досліджень». Досліджуючи оніми, вчені запропонували різні терміни на позначення їх сукупності: онімний простір (В. Калінкін, О. Петренко, Г. Шотова - Ніколенко), ономастична система (О. Карпенко), ономастичний простір (В. Супрун), онімікон (Г. Мельник), поетонімосфера (В. Калінкін), поетонімопростір (Н. Бербер), ономастикон (Г. Лукаш) тощо. Між дослідниками виникають суперечки у правильності трактування терміна онімний чи ономастичний простір. Ці терміни в національній і у східнослов'янській термінології тривалий період уживалися паралельно, принаймні до початку ХХІ ст. За словами В. Калінкіна, термін «ономастичний простір» не є доцільним, оскільки стосується терміна «ономастика», який вживаємо у значенні науки про власні імена, а для позначення сукупності імен – оніми, тому більш чітким та точним є дефініція «онімний простір». Ця терміносполука є найбільш прийнятою та апробованою серед мовознавців у

¹ Словник української ономастичної термінології / Уклад. Д. Г. Бучко, Н. В. Ткачова – Харків : Ранок – НТ, 2012. – С. 136.

ономастиці. Проте, дослідник вважає, що для літературної ономастики краще вживати термін «поетонімосфера»¹.

Онімний простір художнього твору містить низку характеристик, які відрізняють його від інших. Насамперед він є завершеною, але незамкненою системою, оскільки під впливом змін постійно поповнюється новими лексемами; має велику кількість функцій, основна серед яких – характеристична; формується на основі естетичної мети і з урахуванням відповідності художнім завданням твору, взаємовпливу літературного тексту й онімії, компетентності читача². За своєю будовою онімний простір становить складний комплекс, якому підпорядковані різні поля власних назв. Під **ономастичним полем** розуміємо «...частину онімного простору, яка включає оніми конкретних моделей і типів»³. Часто ці терміни кваліфікують як єдине ціле, проте такі твердження не є доречними, оскільки дефініція «ономастичне поле» за своєю природою є вужчим поняттям. Можна твердити, що ономастичне поле – це внутрішнє середовище, в якому існують власні назви. Одним із перших, хто розробив цілісну класифікацію онімного простору та його частин (поля, підполя, сектори, сегменти, підсегменти, елементи та піделементи), був М. Торчинський⁴. Він вважає, що основними критеріями поділу онімного простору є: характер іменованих об'єктів, особливості творення власних назв та функціонування пропіальних одиниць⁵. Ці критерії у сукупності створюють цілісну типологічну класифікацію, яка дає комплексну характеристику онімних одиниць. У межах онімного простору виділяють ядро, так званий центр, близькоядерні, ядерно-периферійні та периферійні класи онімів. Зазвичай, ядром онімного простору є антропоніми; до близькоядерних

¹ Калинин В.М. Поэтика онима / В. М. Калинин. – Донецк: Юго-Восток, 1999. – С. 24.

² Калінкін В. Теоретичні основи поетичної ономастики / В. Калінкін: автореф. дис. доктор. філол. наук: спец. 10.02.02 – «Російська мова», 10.02.15 – «Загальне мовознавство» / Київський національний університет/. – Київ, 2000. – С. 15.

³ Словник української ономастичної термінології / Уклад. Д. Г. Бучко, Н. В. Ткачова – Харків : Ранок – НТ, 2012. – С. 136.

⁴ Торчинський М. М. Структура онімного простору української мови : монографія / М. М. Торчинський. – Хмельницький : Авіст, 2008. – С. 120-121.

⁵ Торчинський М. Онімна система і критерії її аналізу / М. Торчинський // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Мовознавство. – 2014. – № 2. – С. 284.

класів зараховуємо міфоніми, зооніми; ядерно-периферійними найчастіше є топоніми, фітоніми, космоніми, а безпосередньо до периферійних належать ергоніми, прагмоніми, ідеоніми та їх види ¹. Зарахування онімів до певного поля пов'язане з частотою їх вживання, наприклад, у центрі є ті власні назви, які трапляються у текстах найчастіше та надають певну характеристику об'єкту, до периферії зараховуємо ті власні назви, які мають меншу частотність уживання та не є вмотивованими. Цей поділ не є актуальним для всіх художніх творів письменника, оскільки вони мають здатність видозмінюватися відповідно до теми або жанру у результаті чого близькоядерні або периферійні класи стають ядром і навпаки.

Дослідниця М. Кунтиш вважає, що онімні поля вибудовуються залежно від семантичних функцій, які оніми виконують у творі ².

Аналізуючи особливості ядра та периферії, С. Шестакова виділила такі основні ознаки та відмінності між ними:

- 1) оніми, які становлять ядро, характеризуються максимальною інтенсивністю ознак (служать для конкретного найменування окремих об'єктів дійсності);
- 2) периферійні групи пропріативів характеризуються нестабільністю, оскільки найменування змінюються під впливом суспільного життя. Так, наприклад, антропонімія як пласт сформувалась давно, існує як своєрідна замкнена система і не піддається трансформації, натомість прагмоніми чи ідеоніми функціонують як незамкнена система, яка постійно збільшується й поповнюється новими лексичними одиницями;
- 3) периферійні групи онімів виконують особливі соціальні функції та вимагають номенклатурного терміна;
- 4) периферійні групи пропріативів характеризуються структурно-семантичною різноманітністю та вторинністю.

¹ Сколоздра-Шепітко О. Периферія онімного простору франкової прози / О. Сколоздра-Шепітко // Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства. – 2016. – Вип. 21. – С. 260-262.

² Кунтиш М. Ф. Лексическая структура рассказа А. П. Чехова «Дама с собачкой» // Веснік Віцебскага дзяржаўнага ўніверсітэта. – 2006. – № 1 (39). – С. 76.

До основних ознак також слід зарахувати обов'язкову юридичну фіксацію, яка властива периферійним класам, проте ядерні класи є менш мотивованими, оскільки їм не потрібен зв'язок з основним словом¹.

Представниця Донецької ономастичної школи Г. Лукаш вирізняє структурно-семантичну характеристику ономастикону художнього тексту та ієрархічну залежність онімів у ньому. Вона твердить, що антропоніми є ядерною частиною онімного простору твору, а, наприклад, топонімія становить вторинний прошарок².

Між мовознавцями виникають суперечки щодо питання про периферію онімного простору, оскільки кожен з них у власних розвідках досліджує різні класи онімів. Проте незмінною є думка, що здебільшого ядром онімного простору залишаються антропоніми.

Отже, ядро та периферія є надзвичайно важливими категоріями для аналізу онімного простору, адже показують домінування окремих класів онімів у художньому тексті, авторські уподобання.

---

¹ Шестакова С. До питання про стратифікацію сучасного ономастичного простору / С. Шестакова // Типологія та функції мовних одиниць : наук. журн. / [редкол. : Н. М. Костусяк (гол. ред.) та ін.]. – Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2015. – № 1 (3). – С. 238.

² Лукаш Г. П. Ономастикон прозових творів В. Винниченка : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 – «Українська мова». – Дніпропетровськ, 1997. – С. 8.

1.3. Стилiстичнi функцiї онiмiв у художньому творi.

Кожен письменник створює власне середовище, де побутують оніми, які у взаємодії створюють цілісну картину. Будь-який літературно-художній онім існує у творі неспроста, оскільки за ним закріплені певні функції, які відбиваються на рисах характеру та вдачі персонажа, його вчинках, місці та ролі в розвитку подій. Дослідження власних назв – явище складне, оскільки необхідно докласти багато зусиль, аби правильно зрозуміти їхнє місце в художньому творі. Інколи вказівним маркером бувають функції, які нашаровуються на мовні одиниці. Функція містить важливу інформацію про власні назви, а саме сенс та ідею, яку заклав автор у зміст свого твору.

Мовознавці приділяли велику увагу вивченню функцій власних назв у художньому творі. Неоднозначність у трактуванні функцій власних назв указує на розгалужену, динамічну та відкриту систему, яка постійно поповнюється новими мовними одиницями. Ономасти виділили та описали низку функцій, серед основних – номінативна, інформативна, характеристична, дейктична, алюзійна, образна, експресивна, текстотвірна, змістова тощо. Цей перелік можна довго продовжувати, проте основне, що об'єднує всі ці функції, – це творення загального та цілісного образу художнього твору.

Питання функцій власних назв досліджував Ю. Карпенко, який виокремлював дві функції – номінативну (ідентифікаційну) та стилістичну. У межах другої функції виділяє інформаційно-стилістичну та емоційно-стилістичну функції. Він вважав, що можна виокремити велику кількість функцій у художньому творі, але всі вони будуть містити повідомлення про об'єкт або ж його оцінку¹. Ю. Карпенко – один із тих дослідників, хто виділяв символічну функцію власних назв у художньому творі.

Ономаст Л. Белей, досліджуючи літературно-художні антропоніми, говорив, що характеристична функція є найважливішою, оскільки її завданням

¹ Карпенко Ю.А. Теоретические основания разграничения собственных и нарицательных имен // Мовознавство. – 1975. – № 4. – С. 10-15.

є ідентифікація, номінація, диференціація героїв у тексті. У межах характеристичної функції він виокремлював ще інформаційно-характеристичну та оцінно-характеристичну. Крім цих функцій, мовознавець виділив ще ідеологічну та дейктичну. Ця класифікація призначена не лише для літературно-художніх антропонімів, а й для всіх видів онімів. Л. Белей також вважав, що доцільніше вживати термін «характеристична функція», а не «стилістична», яку пропонує Ю. Карпенко, оскільки головним завданням її є характеристика персонажа¹. Класифікацію Л. Белей доповнили В. Герасимчук та А. Нечипоренко, які, крім вище названих, виділили ще й стилістичну функцію².

В. Михайлов у своїй класифікації за основу брав характеризувальну функцію, тому виділяв такі власні назви: 1) ті, що виконують функцію семантичної характеристики; 2) ті, що виконують загально експресивну функцію; 3) ті, які виконують функцію вказівки на соціальну, національну приналежність; 4) реальні історичні імена персонажів художнього твору, які не створює письменник³.

М. Мельник, вивчаючи оніми у творах Л. Костенко, виділила шість основних функцій: 1) номінативна, яка є основним маркером у творі, оскільки називає та відрізняє його від інших з цього роду об'єктів; 2) хронотопічна вказує на проміжки часу і місця, де відбуваються основні події; 3) характеризувальна описує основні риси характеру та вдачі персонажів; 4) експресивна; 5) функція виразовості, яка є синонімічною з попередньою, надає власним назвам промовистості, а також емотивної оцінки; 6) текстотвірна, яка відповідає за організацію тексту в цілому⁴.

¹ Белей Л. О. Нова українська літературно-художня антропонімія : проблеми теорії та історії (монографія). – Ужгород, 2002. – С. 24.

² Герасимчук В., Нечипоренко А. Поетонім як засіб художньої характеристики // Дивослово. – 1999. – № 11. – С. 16.

³ Михайлов В. Н. Собственные имена персонажей русской художественной литературы XVIII и первой половины XIX вв., их функции и словообразование : дис. кандидата филол. наук : спец. 10.02.01 – «Русский язык». – Москва, 1956. – С. 60.

⁴ Мельник М. Р. Ономастика творів Ліни Костенко : автореф. дис. канд. філол. наук : спец. 10.02.01. – «Українська мова» / М. Р. Мельник. – Одеса, 1999. – С. 17.

Щодо функцій, які стосуються безпосередньо антропонімів, то Л. Кричун виділяє характеристичну, імплікаційну (підтекстову), інформативно-стилістичну, диференціюючу, емоційно-експресивну, текстотворчу та ідіостилістичну¹.

Новаційним у трактуванні дефініції «функція» було твердження В. Калінкіна, який виокремив мовну, характеризувальну та власне поетичну функції².

Дослідниця О. Фоякова визначає сугестивну функцію, яка пов'язана з асоціаціями, що виникають з тим чи іншим власним ім'ям. Крім того, вона розділила функції власних назв на: ті, що стосуються сфери мови, та ті, що стосуються сфери мовлення³.

Дослідник А. Фомін виділяє ремінісцентну функцію, яка пов'язана із вживанням відомих імен з посиланням у тексті. Ця функція є гнучною, оскільки рівень ремінісценції може змінюватись через зменшення популярності власних назв⁴.

Т. Можарова поділяє оніми на стилістично нейтральні, які виконують номінативну або ідентифікувальну функцію; стилістично марковані, які реалізуються в художньому тесті та є стилістично забарвленими⁵.

Мовознавець Г. В. Шотова-Ніколенко, крім традиційних функцій, виділяє функцію небуденності, яка перегукується з символічною функцією, та хронотопічну, яка вказує на час і місце подій, що відбуваються у творі⁶.

О. Карпенко у своїй праці «Про літературну ономастику та її функціональне навантаження» за допомогою прикладів наводить читачів на

¹ Кричун Л. П. Функції антропонімів в сучасному українському сатиричному романі : автореф. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 – «Українська мова» / Л. П. Кричун. – Кіровоград, 1998. – С. 13.

² Калинкіна В.М. Поэтика онима / В. М. Калинкіна. – Донецьк: Юго-Восток, 1999. – С. 24.

³ Фоякова О. И. Имя собственное в художественном тексте. – Ленинград, 1990. – С. 32.

⁴ Фомин А. Имя как прием: реминисцентный оним в художественном тексте // Гуманитарные науки. – 2003. – Вып. № 6. – С. 167.

⁵ Можарова Т. М. Стилістичні функції онімії поетичного тексту // Лінгвістичні дослідження. – 2011. – Вип. № 31. – С.162–163.

⁶ Шотова-Ніколенко Т. В. Онімний простір романів Ю. І. Яновського : автореф. дис. канд. філол. наук : спец. 10.02.01 – «Українська мова» / Т. В. Шотова-Ніколенко. – Одеса, 2006. – С. 15-16.

думку, що реальним онімам властива номінативна функція, а літературно-художнім – низка стилістичних¹.

З. Франко основною функцією онімів у художньому творі вважає називну, яка є засобом «локалізації фабули в часі і просторі», а також художню, яка залежить від мовних та соціальних факторів².

О. Суперанська виділяє такі функції власних назв у творі: комунікативну; апелятивну; експресивну та дейктичну. Крім цієї класифікації, дослідниця розробила ще одну, яка вказує на функції для окремих класів власних назв. Вона говорить про те, що всі функції, які традиційно виділяють дослідники (наприклад, номінативна або ідентифікаційна), не є самостійними, вони є видом інших незалежних функцій (наприклад, комунікативної)³.

Багато дослідників окремо виділяють ігрову функцію, яка частково пов'язана з алюзійною і слугує для створення паралелі з певними місцями, подіями або особами. Ця функція – художній засіб, який автор може використовувати за допомогою різноманітних особливостей на різних рівнях мови.

На сьогодні не існує чіткої класифікації функцій власних назв у художньому тексті, тому маємо велику розбіжність між думками дослідників, які постійно поповнюють список функцій новими позиціями.

Отже, не зважаючи на неоднозначність при інтерпретації функцій у художньому творі, досі найважливішими з-поміж усіх є номінативна та стилістична, які відповідають за зміст та структуру художнього твору.

¹ Карпенко О. Ю. Про літературну ономастику та її функціональне навантаження // Записки з ономастики. – Одеса, 2000. – Вип. – № 4. – С. 68-74.

² Франко З. Т. Ономастика в мові творів Івана Франка // Мовознавство. – 1975. – № 2. – С. 55-56.

³ Суперанская А. В. Общая теория имени собственного. – М.: Наука, 1973. – С. 271-272.

1.4. Літературна ономастика і дитяча й підліткова література.

Власні назви – це мовні універсалиї, які існують в творчості письменників усіх народів. Працюючи з онімами, майстер слова ретельно добирає найменування відповідно до вікових та психологічних особливостей, його інтересів та захоплень, індивідуальних рис та властивостей розвитку дитини-читача. Дитяча література є своєрідним пластом у літературі, який посідає важливе місце у свідомості читачів. Адже завдяки їй дитина розвивається, сприймає велику кількість інформації та вибудовує свій комплекс національно свідомого громадянина.

Художній твір дає уявлення про навколишній світ та його середовище, історію, культуру, побут та традиції народу, які з давніх-давен передаються через покоління, цінності та людські взаємними, які є життєво важливими складниками в сучасному світі. Художній твір стає каталізатором у стосунках між читачем та дорослим світом, це їхній спосіб комунікації, у результаті якого дитина формує свою позицію та світогляд¹. Творці дитячої літератури не можуть обмежитися індивідуально-авторським баченням світу, вони мають бути обізнані з особливостями та закономірностями розвитку дитини². Читаючи твори, дитина в цьому віці повинна розвиватись не лише психологічно, але й духовно, тобто не лише уяву, пам'ять, фантазію, а й відповідальність за свої вчинки, розуміння моральних цінностей та законів суспільства.

Дитяча література відповідно до вікових категорій має свої особливості, які відображаються на сторінках художніх творів. Підлітковий вік є своєрідним переходом від дитинства до дорослого життя, проте незмінним у цьому віці постає зацікавленість та інтерес дитини до певних подій та персонажів. В цьому

---

¹ Юлдашева Л. П. Літературні оніми як засіб структурування художнього світу у творах для дітей та юнацтва / Л. П. Юлдашева // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. – 2019. – № 39, т. 1. – С. 89.

² Марченко Т. Власні назви в текстах дитячої літератури як елементи сюжетно-рольової гри (на матеріалі повісті Всеволода Нестайка «Казкові пригоди Грайлика») / Т. Марченко // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія: Філологічні науки (мовознавство). – 2014. – № 2. – С. 76.

віці дитина може сприймати більш складну інформацію, насичену різними лексемами та синтаксичними конструкціями, а також формує своє ставлення до навколишнього світу ¹.

На відміну від літератури для молодшого шкільного віку, підліткова література привертає увагу читача новими темами, ідеями та жанровим багатством, порушує тогочасні проблеми суспільства. У таких творах надзвичайно динамічний сюжет, пов'язаний з мандрівками та пригодами, описами природи. Підлітків у творах також приваблюють вольові персонажі, які постають героями та здатні на подвиги задля блага людей.

Головний персонаж у таких творах повинен мати найкращі риси, бути всенародним героєм та прикладом для наслідування, оскільки підлітки часто в уяві створюють образ, порівнюють себе з ним, при цьому виявляючи свою самостійність та незалежність. Саме персонаж у творі є мотиватором, надихає здійснювати добрі вчинки, допомагає читачеві у певній життєвій ситуації розвинути його погляд на події і зробити правильний вибір. Дітям у підлітковому віці важливі міжособистісні стосунки та вміння поводитись у середовищі, виявляти свій характер, а також конфлікти та їх вирішення.

Досить ваговою є різниця між літературно-художньою онімією творів для дорослих і дітей. Ця відмінність зображена не лише в тематичній та жанровій своєрідності тексту, а й у системі номінації та мови художнього твору. Велику цінність становлять оніми, які заохочують розгадати інформацію зсереди, оскільки вони не тільки дають назву предмету, але означають його, стимулюючи розумову діяльність читача ². Творам для дітей характерна прозорість семантики мовних одиниць, насиченість промовистими назвами, більшою мірою представлена мовотворчість автора. Функціональне навантаження у творах також відрізняється: твори для дорослих містять

---

¹ Білоусова М. В. Специфіка мови творів для дітей / М. В. Білоусова // Лінгвістика. – 2012. – № 2. – С. 163.

² Юлдашева Л. П. Літературні оніми як засіб структурування художнього світу у творах для дітей та юнацтва / Л. П. Юлдашева // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. – 2019. – № 39, Т. 1. – С. 91.

інформативність, натомість твори для дітей – емоційність¹. У таких творах автор намагається бути більш м'яким та співчутливим до героїв та їх вчинків, аби не травмувати дитяче серце. Негативні персонажі часто представлені в комічних ситуаціях, де гумор та покарання є викривальними моментами в художньому творі².

Не зважаючи на вікову категорію, мова дитячої літератури повинна бути емоційно насичена, яскрава, проста, доступна, зрозуміла читачеві, але водночас багата на образи, описи, події, вчинки персонажів. Дитяча література повинна ґрунтуватись на основі реальних подій та персонажів, тому що сюжет буде більш захопливим та залишить спогад у пам'яті дитини. Обов'язковим елементом твору має бути мораль, яку діти мають вибудувати в своїй уяві та доносити іншим. Як додаток для зацікавлення читача, можна використати ілюстративний матеріал, який активізує та посилює пізнавально-дослідницьку діяльність дитини, а також стимулює рівень уваги до художнього твору. Дитяча література є неоціненим скарбом, яка потребує пильної уваги з боку читачів та дослідників.

Онiмний простiр творiв письменникiв – це унiкальне середовище, у якому зупиняється свiт, оскiльки перед тобою вiдкриваються лише сторiнки тексту iз власними назвами та бажанням iх швидко опрацювати.

Повiстi Олександра Гавроша «Неймовiрнi пригоди Iвана Сили, найдужчоi людини свiту», «Iван Сила на островi Щастя» та «Пригоди тричi славного розбiйника Пинтi» призначенi для дiтей середнього шкiльного вiку. Кожна iз книг мiстить пригодницький характер та розповiдає про головного героя – реального персонажа, який надiлений рисами справжнього героя, якого люблять усi дiти. Характерною особливiстю написання творiв О. Гавроша є те, що вiн розповiдає про реальних осiб, якi жили в Украiнi, таким чином розповiдаючи дiтям про славетних героiв, яких нiхто не згадує. Наприклад, у повiстях «Неймовiрнi пригоди Iвана Сили, найдужчоi людини свiту» та «Iван

---

¹ Білоусова М. В. Специфіка мови творів для дітей / М. В. Білоусова // Лінгвістика. – 2012. – № 2. – С. 164.

² Там само. – С. 163.

Сила на острові Щастя» прототипом головного героя є силач Іван Фірцак, який є чемпіоном Європи з декількох видів спорту, а в повісті «Пригоди тричі славного розбійника Пинті» дізнаємось про славних українських опришків, які діяли на Закарпатті та Буковині, виступаючи проти австрійського панування на теренах Батьківщини.

Головні персонажі цих творів – мужні герої, які люблять рідну землю, викривають ворогів та перемагають їх. Вони варті наслідування та пам'яті.

Кожен письменник в літературу вносить щось своє, таким чином збагачуючи та доповнюючи її новими образами, темами, жанрами. Майстри слова мають власну манеру написання, так званий ідіостиль, який виражається не тільки на жанрово-композиційному рівні, а й у доборі та представленні онімних одиниць. Манера оповіді має бути в кожного письменника абсолютно індивідуальною для кращого сприйняття та диференціації того чи іншого художнього твору.

Повісті Олександра Гавроша містять багатство пропріальних одиниць, які є простими для запам'ятовування, але водночас колоритними та містять не лише номінативно-ідентифікаційну, а й характеризувальну вказівку. Оніми, вжиті в повістях Олександра Гавроша, є різноманітними як за тематикою, так і за стилістично-структурною характеристикою. Найголовніше те, що вони наділені високою емоційністю, здатні викликати враження після прочитання повістей. Вони є досить вміло підібрані, оскільки дають можливість в уяві сформувати образ, його риси характеру та поведінку, соціальну належність, зовнішні та внутрішні особливості, передати місцевий колорит. Оніми творів Олександра Гавроша містять функціональне навантаження, оскільки вони реалізують творчий задум письменника та інтерпретують зміст, який закладено в художній твір. Автор має власну подачу пригодницького сюжету через систему найменувань, яка є оригінальною з елементами фантазії. Часто Олександр Гаврош вживає не лише власне українські найменування, а й запозичені (тобто польські, російські, англійські тощо), що робить художній твір майстерним і здатним розширити кругозір дитячого мислення. У творі

також є вигадані власні назви, які підкреслюють особливість творів О. Гавроша. У повістях зафіксовано перехід загальних назв у власні¹, як особливість, яка допомагає краще зрозуміти та сприйняти твір юному читачеві.

Твори О. Гавроша поєднують у собі дитячу наївність та дорослу усвідомленість, яка демонструється у вчинках та образах головних персонажів. У повістях автор використовує широку гамму онімних класів – від антропонімів до топонімів, зоонімів, міфонімів, прагмонімів, ідеонімів тощо та їх підкласів. Найчисленнішою групою в повістях Олександра Гавроша є антропоніми, які переважають у творчості письменника та виконують функцію створення образу.

Онімна каліграфія Олександра Гавроша чітка, загадкова та продумана до деталей, яка є джерелом корисної та пізнавальної інформації для дитячого світосприйняття.

Отже, онімний простір повістей О. Гавроша є яскравим та унікальним, оскільки засвідчує неповторність та геніальність ідіостилю письменника.

---

¹ Петренко О.Д. Ономастика дитячих творів Роалда Дала: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 – «Германські мови» – Одеса, 2006. – С.12.

РОЗДІЛ 2

ЯДРО ОНІМНОГО ПРОСТОРУ ТВОРІВ ОЛЕКСАНДРА ГАВРОША

Ядром онімного простору повістей Олександра Гавроша є антропоніми, які відграють важливу роль при інтерпретації тексту та підтексту. Вони містять вагому інформацію про персонажів, їх вчинки та характери, зовнішні та внутрішні особливості, а також ставлення автора до них. Антропонімні одиниці дають розуміння не лише тексту, а й творчого доробку та особливості ідіостилю письменника, який представлений через систему найменувань. Антропоніми у повістях Олександра Гавроша є вдало підібраними, оскільки містять смислове та емоційне навантаження, яке закладено в художній твір. Вони є поліфункціональними одиницями, проте найважливішою серед них є функція образотворення персонажа.

2.1. Структурні особливості ЛХА творів Олександра Гавроша

Усі антропоніми Олександра Гавроша є різноманітними як за семантикою, так і за структурою. Вони складаються з особових імен, прізвищ, патронімів, прізвиськ, а також поділяються на однослівні та двослівні моделі номінації. Серед однослівних номінацій зафіксовано чоловічі та жіночі імена у повній та демінутивній формах. Двослівна модель номінації містить такі комбінації: «ім'я + прізвище», «ім'я + по батькові», «складні прізвиська» та «онімно-апелятивні номінації» тощо.

Усі антропонімні номінації ділимо на такі групи:

I. Однослівні моделі номінації, до складу яких входять:

1. Власні чоловічі ім'я:

- у повній формі: *Штефан* [К. 1, с. 10], *Корнелій* [К. 1, с. 35], *Станіслав* [К. 1, с. 35], *Іван* [К. 1, с. 46; К. 2, с. 11], *Фандіго* [К. 1, с. 82; К. 2, с. 57], *Азар* [К. 1, с. 93], *Монці* [К. 1, с. 97], *Джебсон* [К. 1, с. 141], *Біллі* [К. 1, с. 157]; *Фенікс* [К. 2, с. 47]; *Григір* [К. 3, с. 5], *Рафаїл* [К. 3, с. 8], *Адам*

[К. 3, с. 69], *Петро* [К. 3, с. 102], *Микола* [К. 3, с. 123], *Митро* [К. 3, с. 136], *Кальман* [К. 3, с. 155].

- у демінутивній формі: *Мішка* [К. 1, с. 12], *Міха* [К. 1, с. 17], *Томич* [К. 1, с. 71], *Льофа* [К. 1, с. 69], *Петрик* [К. 1, с. 101]; *Міха* [К. 2, с. 12]; *Янко* [К. 3, с. 18], *Івась* [К. 3, с. 67], *Мішко* [К. 3, с. 112], *Микольцьо* [К. 3, с. 143], *Юрко* [К. 3, с. 170], *Юрчик* [К. 3, с. 170], *Митрик* [К. 3, с. 178].

2. Власні жіночі імена:

- у повній формі: *Аделія* [К. 1, с. 77], *Рената* [К. 1, с. 83; К. 2 с. 57], *Мілена* [К. 1, с. 87], *Крокі* [К. 1, с. 155; К. 2, с. 84], *Клокі* [К. 1, с. 155]; *Єва* [К. 3, с. 69], *Моріка* [К. 3, с. 135], *Ізабелла* [К. 3, с. 161], *Сара* [К. 3, с. 150].
- у демінутивній формі: *Маруська* [К. 1, с. 54], *Мілка* [К. 1, с. 83; К. 2, с. 7], *Маруся* [К. 1, с. 102], *Ренатка* [К. 1, с. 160; К. 2, с. 57]; *Ганька* [К. 2, с. 35]; *Катря* [К. 3, с. 7], *Анця* [К. 3, с. 7], *Ганнуська* [К. 3, с. 66], *Євка* [К. 3, с. 94], *Оленка* [К. 3, с. 106].

3. Прізвища: *Сила* [К. 1, с. 13; К. 2, с. 305], *Пандорський* [К. 1, с. 82; К. 2, с. 53], *Голий* [К. 1, с. 169; К. 2, с. 65]; *Пинтя* [К. 3, с. 5], *Шикарош* [К. 3, с. 35], *Муха* [К. 3, с. 43], *Шпінька* [К. 3, с. 76], *Чмирик* [К. 3, с. 79], *Гатала* [К. 3, с. 99], *Чмиричко* [К. 3, с. 142], *Чмиричатко* [К. 3, с. 142], *Бринда* [К. 3, с. 150].

4. Прізвиська: *Велет* [К. 1, с. 19], *Магдебуря* [К. 1, с. 44], *Бідосько* [К. 1, с. 70], *Піня* [К. 1, с. 84; К. 2, с. 239], *Лисий* [К. 1, с. 145], *Фікус* [К. 1, с. 149]; *Колик* [К. 2, с. 8], *Пузик* [К. 2, с. 15], *Гузик* [К. 2, с. 16], *Жужіка* [К. 2, с. 35], *Привидка* [К. 2, с. 39], *Гичка* [К. 2, с. 60], *Гачок* [К. 2, с. 60], *Квіточка* [К. 2, с. 111], *Фікус* [К. 2, с. 138], *Гутяпа* [К. 2, с. 186], *Чачуна* [К. 2, с. 206], *Кузиha* [К. 2, с. 213], *Бузувір* [К. 2, с. 227], *Чачуняка* [К. 2, с. 249]; *Зубаня* [К. 3, с. 9], *Сліпаня* [К. 3, с. 13], *Глуханя* [К. 3, с. 13], *Котигорошок* [К. 3, с. 21], *Доманич* [К. 3, с. 98], *Графинчик* [К. 3, с. 98], *Грішний* [К. 3, с. 138], *Головка* [К. 3, с. 162].

Однослівна модель номінації налічує 99 онімів.

II. Двослівні номінації репрезентовані моделями:

1. «Ім'я + прізвище»: *Міха Голий* [К. 1, с. 25; К. 2, с. 53], *Антоніо Вівальді* [К. 1, с. 34], *Іван Сила* [К. 1, с. 46; К. 2, с. 4], *Адам Кльоцка* [К. 1, с. 50], *Арсен Погуляй* [К. 1, с. 54], *Аделія Бухенбах* [К. 1, с. 79; К. 2, с. 82], *Михайло Підлісний* [К. 1, с. 101], *Джон Сила* [К. 1, с. 151], *Тосіко Хамацури* [К. 1, с. 161], *Пацака Мацури* [К. 1, с. 164]; *Джані Силіо* [К. 2, с. 45], *Христофор Колумб* [К. 2, с. 91]; *Мирон Кучерявий* [К. 3, с. 9], *Янко Причмелений* [К. 3, с. 17], *Василь Зуб* [К. 3, с. 35], *Андрій Муха* [К. 3, с. 37], *Данило Череп* [К. 3, с. 43], *Іван Біба* [К. 3, с. 45], *Іван Качулка* [К. 3, с. 60], *Петро Біленький* [К. 3, с. 65], *Василь Шпінька* [К. 3, с. 74], *Адам Бебекало* [К. 3, с. 79], *Штефан Смоляк* [К. 3, с. 79], *Єва Бебекало* [К. 3, с. 88], *Базиліо Шпінь* [К. 3, с. 87], *Мотя Лейбус* [К. 3, с. 99], *Юзеф Нагаєвський* [К. 3, с. 103], *Дюла Кокош* [К. 3, с. 119], *Митро Сливовиця* [К. 3, с. 123], *Мойше Вайс* [К. 3, с. 126], *Абрам Ровт* [К. 3, с. 126], *Лейба Цінкус* [К. 3, с. 126], *Дмитро Сливовиця* [К. 3, с. 127], *Юстин Вітер* [К. 3, с. 170], *Рухля Лейбус* [К. 3, с. 167], *Хаїм Фрідман* [К. 3, с. 182].

2. «Ім'я + по батькові»: *Мілета Францішковна* [К. 2, с. 39].

3. Складним прізвищем: *Агент 008* [К. 1, с. 57], *Бієр-Мієр* [К. 1, с. 120], *Чорна гора* [К. 1, с. 161]; *Велика Пелька* [К. 2, с. 15], *Лиса Борода* [К. 2, с. 16], *Маруська – Постривай* [К. 2, с. 18], *Гола Борода* [К. 2, с. 22], *Чорний раджа* [К. 2, с. 57], *Чачуна – Калачуна* [К. 2, с. 122], *Великий Учитель* [К. 2, с. 122], *Диндик Диндикало* [К. 2, с. 198], *Кузя – Макузя* [К. 2, с. 209], *Кузиха – Макузиха* [К. 2, с. 213], *Страшна Буря* [К. 2, с. 214], *Червоне Вухо* [К. 2, с. 215], *Велика Сідниця* [К. 2, с. 216], *Кривий Ніс* [К. 2, с. 216], *Прудкий Олень* [К. 2, с. 216], *Бича Шия* [К. 2, с. 216], *Вовчий Апетит* [К. 2, с. 244], *М'яке Черевце* [К. 2, с. 244], *Смачний Плювок* [К. 2, с. 247], *Немита Пащека* [К. 2, с. 247], *Хитрий Тхір* [К. 2, с. 247], *Високі Груді* [К. 2, с. 247], *Тихе Болото* [К. 2, с. 247], *Залізна Щелепа* [К. 2, с. 247], *Могутня Лапа* [К. 2, с. 249], *Дурний Сон* [К. 2, с. 265], *Викапаний Татусь* [К. 2, с. 265], *Мамина Доця* [К. 2, с. 265], *Руда Жабка* [К. 2, с. 265], *Сонько – Дрімко* [К. 2, с. 279]; *Кривий Пелех* [К. 3, с. 172].

4. Антропонім з апелятивом, що позначає:

- родинні стосунки: *дядько Мотовило* [К. 1, с. 54], *вуйко Микульцьо* [К. 1, с. 101; К. 2, с. 20]; *тітка Микульцяня* [К. 2, с. 20], *бабця Шаріка* [К. 2, с. 69], *бабця Поланя* [К. 2, с. 91], *мама Шаріка* [К. 2, с. 195]; *вуйко Андрій* [К. 3, с. 57], *пані-брат Данило* [К. 3, с. 58], *дядько Юзеф* [К. 3, с. 107], *брат Василь* [К. 3, с. 113], *кума Поланя* [К. 3, с. 123], *кум Микола* [К. 3, с. 123].
- вік: *старий Пинтя* [К. 3, с. 7], *малий Пинтя* [К. 3, с. 8], *старий Муха* [К. 3, с. 39], *малий Гатала* [К. 3, с. 106].
- професії: *доктор Брякус* [К. 1, с. 31], *агент Фікса* [К. 1, с. 33; К. 2, с. 137], *слідчий Бенчик* [К. 1, с. 66]; *отець Михайл* [К. 3, с. 7], *отець Онуфрій* [К. 3, с. 80], *монсеньор Крістофер* [К. 3, с. 83], *отець Джованні* [К. 3, с. 85], *отець Крістофер* [К. 3, с. 85], *отець Густі* [К. 3, с. 192].
- звання і титули: *капітан Миколайчик* [К. 1, с. 33], *генерал Хрунь* [К. 1, с. 73]; *капітан Шара* [К. 2, с. 71]; *капітан Смоляк* [К. 3, с. 80], *цїсар Леопольд* [К. 3, с. 118], *барон Юртен фон Гутентаг* [К. 3, с. 118], *князь Кобилянський* [К. 3, с. 126], *князь Дундукович* [К. 3, с. 158], *баронеса Драк* [К. 3, с. 160], *граф Попецун* [К. 3, с. 162].
- поштиві звертання: *пан Кривальський* [К. 1, с. 54], *мадам Бухенбах* [К. 1, с. 77; К. 2, с. 12], *пані Бухенбах* [К. 1, с. 93], *пані Аделія* [К. 1, с. 109; К. 2, с. 83], *мсьє Сила* [К. 1, с. 143], *мсьє Фрасьє* [К. 1, с. 146; К. 2, с. 82], *містер Піцікато* [К. 1, с. 152]; *синьйор Папараціо* [К. 2, с. 45], *синьйор Голло* [К. 2, с. 45]; *пан Бебекало* [К. 3, с. 31], *пан Злотницький* [К. 3, с. 45], *пан Нагаєвський* [К. 3, с. 63], *пані Бебекаліха* [К. 3, с. 63], *пані Нагаєвська* [К. 3, с. 86], *пан Бринда* [К. 3, с. 151].

Двослівна модель номінації налічує 129 онімів.

III. Багатослівна модель номінації репрезентована 1 антропоформулою: *Привид Сміховантус класу Простирадлус підвиду Маціпуціс* [К. 2, с. 18].

Отже, у повістях О. Гавроша більшість антропонімів утворена за моделлю двослівної номінації.

2.2. Стилістичні особливості ЛХА творів Олександра Гавроша

Система власних назв є важливим елементом у художньому творі, оскільки реалізує та інтерпретує творчий задум автора. Антропоніми в досліджуваних творах трапляються досить часто, оскільки ці власні назви іменують різноманітні об'єкти, несуть смислове й емоційне навантаження, мають практичне значення¹.

Група ЛХА у творах Олександра Гавроша є національно та регіонально значущими, тобто ті, які вказують національне походження персонажа. Наприклад, імена: *Петро, Микола, Юрій, Митро, Маруся, Ганнуська, Оленка, Катря, Мирон Кучерявий, Василь Зуб, Петро Біленький, Митро Сливовиця, Андрій Муха, Михайло Підлісний* вказують на українську національність персонажів; антропоніми *Адам, Рафаїл, Азар, Єва, Сара, Адам Кльоцка, Мотя Лейбус, Мойше Вайс, Абрам Ровт, Лейба Цінкус, Рухля Лейбус, Хаїм Фрідман* – на те, що це представники єврейської нації; ЛХА *Леопольд, Бієр-Мієр, Аделія Бухенбах, барон Юрген фон Гутентаг* – на німецьке походження; імена *Тосіко Хамацури, Пацака Мацури* – вказують на японську національність; персонаж на ім'я *Джебсон, Біллі* – британського походження.

Особливе забарвлення отримують ті ЛХА, які містять у структурі діалекті особливості і виступають засобами творення регіонально значущих антропонімів. Ці ЛХА введені у твір задля створення та передання колориту певного регіону: *Штефан, Маруся, Микольцьо, Микульцяня* – галицькі, *Моріка, Анця* – закарпатські, *Мілка* – вінницькі, *Міха* – харківські.

У творах Олександра Гавроша зафіксовано перекладні антропоніми, носіями яких є українці, але компоненти власних назв перекладено іноземними мовами: *Джон Сила, Джані Сіліо, (монсеньйор) Крістофер, (отець) Джованні*.

¹ Коржанова Ю. В., Можарова Т. М. Онімний простір поетичного тексту (на матеріалі поезії Бориса Олійника) // Вісник КДПУ імені Михайла Остроградського. – 2008. – Вип. 6. – Ч. 2. – С. 80.

Головного персонажа повістей «Неймовірні пригоди Івана Сили, найдужчої людини світу» та «Іван Сила на острові Щастя» автор наділив номінацією *Іван Сила*. Прізвище *Сила* виконує у творах характеристичну функцію, оскільки вказує на людину, яка має велику фізичну силу. Таким був і Іван, недарма називали його богатирем: «*Зате збита постава та широчезні плечі вселяли повагу стороннім, і всі вони мимохіть намагались вступитись з дороги*» [К. 1, с. 7]. Завдяки своїй силі та вдачі, головний герой стає чемпіоном світу та улюбленцем всіх народів. Для Івана Сили зафіксовано ще такі номени: *Джон Сила* [К. 1, с. 151] та *Джані Силіо* [К. 2, с. 45], *мсьє Сила* [К. 1, с. 143].

Другом та колегою Івана Сили був персонаж *Міха Голий*. Прізвище *Голий* має прозору мотиваційну основу та утворене морфолого-синтаксичним способом від прикметника *голий* у значенні «*той, який не має засобів для існування; бідний*» [ВТССУМ, с. 249]. Таким був герой *Міха Голий* – бідним, оскільки жив на вокзалі, був жебраком та дрібним злодюгою: «*Підліток мав тонкі бліді губи і загострений ніс, що свідчило про його нужденне вуличне життя*» [К. 1, с. 11]. Ім'я *Голого* – *Міха*, існує у варіанті *Мішка*, які є скороченням від особового імені *Михайло*, що походить від – давньоєврейського «хто як Бог (рівний Богові)» [СУІ, с. 236]. Особливу цікавість привертає номінація для цього персонажа зі зміною його соціального становища. Після того, як він став єдиним спадкоємцем відомих макаронних фабрик, для нього вжито номінацію *синьйор Голло* [К. 2, с. 45]: «*Довідавшись, що синьйор Голло – це насправді колишній обірванець і задирака Міха Голий, він одкинув з обличчя свою чорну хустину і заусміхався на всі тридцять два білі, як китайська порцеляна, зуби*» [К. 2, с. 53].

Промовистими номенами є *синьйор Папараціо* та *містер Піцікато*, які вказують на характеристику героїв. Номінація *синьйор Папараціо* утворена від невідм. іменника *папараці*, що означає «світський фотохронікер» [ВТССУМ, с. 883], яка цілком відповідає цьому персонажу, оскільки він був фотографом, який прагнув зробити сенсаційні знімки для статті про Івана Силу. ЛХА *містер Піцікато* утворений від присл. *піцікато* у значенні «гра на музичному

інструменті» [К. 1, с. 976]. Головний герой не був музикантом, проте володів технікою застосування ігрових прийомів і використав їх у корисних цілях щодо Івана Сили.

У творах вжито імена реальних осіб – композитора *Антоніо Вівальді* та мореплавця *Христофора Колумба*, які надають творам піднесеності та асоціативності : «*Здається, це третій концерт для скрипки Антоніо Вівальді, - промовив він меланхолійно, закутуючись у хмару сигаретного диму*» [К. 1, с. 34]; «*Земля, - щасливо зітхнули Велька Пелька з Лисою Бородою й пригадали кіно про Христофора Колумба*» [К. 2, с. 91].

Велику кількість ЛХА у творах Олександра Гавроша вжито у пестливо-здрібнілому значенні. Ці оніми називають героїв незалежно від віку чи стану: *Петрик, Івась, Мішко, Микольцьо, Юрчик, Юрко, Митрик, Мілка, Маруся Ренатка, Анця, Оленка*.

Ім'я *Аделія* є промовистим, і виконує функцію характеристики героїні. Доантропонімне значення імені – «шляхетна, благородна» [СУІ, с. 24]. Аделія Бухенбах походить з аристократичного роду, вдова, яка після смерті чоловіка продовжує його справу. Сам образ героїні говорить про її шляхетське походження: «*екстравагантна вродлива пані*» [К. 1, с. 77]; «*подає ручку у чорній рукавичці*» [К. 1, с. 77]; «*поважна дама*» [К.1, с. 78]; «*запалює цигарки в довгому мундштуку*» [К. 1, с. 78], «*блискучі порцелянові зубки*» [К. 1. 79]. Проте її поведінка свідчить про холоднокрівність її натури, яка любить та дбає лише за власні інтереси матеріального характеру: «*Тільки не подумайте, що я вас викупила з великої любові до штанги чи гірських ведмедів. Ні, любий! Це чистий бізнес. Нічого особистого!*» [К. 1, с. 78]. Згодом Аделія змінюється і проявляє свою благородність у вчинках, що показує її високоморальність: «*-Гроші мене не цікавлять, втомлено мовила пані. -Мене хвилює тільки здоров'я мого ведмедика*» [К. 1, с. 146]. Прізвище *Бухенбах* є символічним, оскільки є реальним номеном і відповідає назві громади у Німеччині. Для цього персонажа зафіксовано ще такі моделі номінації: *мадам Бухенбах* [К. 1, с. 77; К. 2, с.12], *пані Бухенбах* [К. 1, с. 93], *пані Аделія* [К. 1, с. 109; К. 2, с. 83].

Номінація *Мілка* демінутивна варіація імені *Мілена*, є вдало підбраною, оскільки характеризує справжню сутність героїні. Доонімна семантика – «мила» [СУІ, с.232], що підтверджується її вчинками, поведінкою та зовнішніми рисами. У повісті «Іван Сила на острові Щастя» героїня виступає берегинею домашнього вогнища, люблячою матір'ю та чудовою дружиною. Зафіксовано також номінацію героїні *Мілета Францішковна* [К. 2, с. 39], яке пов'язане з віковою зміною.

Більшість антропонімів у творах Олександра Гавроша є соціально значущими, тобто такими, що називають осіб, які належать до вищого суспільного класу. Письменник вживає такі ЛХА для людей, які мають почесні звання або професії з додаванням апелятива: *отець Михаїл, отець Онуфрій, монсеньйор Крістофер, отець Джованні, отець Крістофер, отець Густі, капітан Миколайчик, генерал Хрунь, капітан Шара, барон Юрген фон Гутентаг, князь Кобилянський, князь Дундукович, баронеса Драк, граф Попецун.*

У повісті «Іван Сила на острові Щастя» автор вживає явище гетерономінації, наприклад, для ЛХА *капітан Шара* зафіксовано негативні номінації: *рудий коротун* [К. 2, с. 237], *невіра* [К. 2, с. 241], *йолоп* [К. 2, с. 256], *ходячий нещасливець* [К. 2, с. 191], *ледащо* [К. 2, с. 73]. Усі вони вказують на внутрішню і зовнішню характеристику персонажа, яка виявляється у вчинках героя. Після ошасливлення у Прірві Роздумів для персонажа вжито номінації, які передають доброзичливе ставлення: *дороженький* [К. 2, с.280], *любий товариш* [К. 2, с. 258], *рудий друг* [К. 2, с. 235], *бородатий друг* [К. 2, с. 239], *романтичний друг* [К. 2, с. 241]. Вибір номінації залежав від вчинків персонажа, який на початку твору проявив себе як негативний, а ближче до кінця – позитивний.

Антропономінація *барон Юрген фон Гутентаг* вжита для демонстрації могутності розбійника Пинті, якого важко спіймати найкращому німецькому слідчому. Прізвище персонажа є промовистим, оскільки з німецької мови *Guten Tag* означає «добридень!» [ВНУС, с. 299]. Привітання «добридень!» асоціюється з добротою, ласкою, милосердям, що зовсім не мотивується

вчинками персонажа, тому що він був непривітним, холодним: «Дорогою додому капітан міркував, як презирливо дивитиметься на нього **барон фон Гутентаг** своїм холодним і слизьким, як у жаби, поглядом» [К. 3, с. 135] та цікавився лише власною репутацією: «Навіть **барон фон Гутентаг** упав в депресію і щохвилини зітхав: «Майн лібе фройляйн! Якого тітька я заправся у сьє глушину? Путь фона проклята!» [К. 3, с. 188].

До соціально значущих антропонімів зараховуємо назви: *пан Бебекало, пан Злотницький, пан Нагаєвський, пані Бебекаліха, пані Нагаєвська, пан Бринда.*

Досить цікавим є прізвище *пана Бебекала* у повісті «Пригоди тричі славного розбійника Пинті». Це прізвище, мабуть, походить від діалектного слова *бебекати*, значення якого – «кричати, видавати одноманітні звуки розмови; безмістовна розмова» [Піп., Гал., с. 11]. Вибір такого антропоніма є вмотивований вчинками та поведінкою персонажа, оскільки пан був ненажерливим, мав жагу до грошей, завжди кричав та грабував простий народ: «Накричавшись уволу, **Бебекало** стомлювався, обідав добре випеченою курячою лапкою з підливою і лягав на годинку-другу відпочити» [К. 3, с. 78]. Для цього персонажа зафіксовано такі ЛХА: *Адам* [К. 3, с. 69], *Адам Бебекало* [К. 3, с. 79]. Ім'я *Адам* асоціюється з біблійним ім'ям, носій якого, по-перше, був першою людиною, сотвореною Господом, і, по-друге, людиною, яка легка до спокуси та гріхопадіння. У творі образ Адам уособлює героя з негативними рисами характеру, який через захланність і любов до багатства, готовий чинити зло та гріх – помста дружині за більшу половину її маєтності: «Ніколи не поминав нагоди їй відімести, тому зараз він закрив носа дружині двома товстими пальцями, і та через хвилину голосно зойкнула і, глибоко хапнувши повітря, очманіло сіла на ліжку» [К. 3, с. 64]. Прізвище *пані Бебекаліха* з відповідним формантом вказує на сімейний стан героїні. Ім'я дружини пана Бебекала – *Єва*. Для її імені автор використовує демінутивну форму – *Євка*. Цей ЛХА викликає асоціації з першою жінкою на Землі та дружиною Адама Євою. За біблійними переказами, вона, спокусившись, з'їла заборонений плід, що

призвело до біди серед людей, так і Єва Бебекало послухала намови «отців-бернардинців», спокусилась через ненаситність грішми та ненависть до сусідки Нагаєвської, тим самим була справедливо покарана: *«Хлопці зв'язали Бебекалиху і заткнули їй рота хустинкою, далі звернули її у найдорожчий килим, який зняли зі стіни... Третього дня над селом Три Пеньки вівчарі виявили зв'язану в килимі пані Бебекало. Від пережитого страху вона місяць не могла говорити»* [К. 3, с.87-95]. Автор не дарма підібрав саме ці імена, які є символічними. У Біблії йдеться про те, що Адам і Єва були подружжям, які через гріхопадіння були вигнані з Раю, так і сталось з персонажами О. Гавроша, які через незаконне збагачення були пограбовані та викриті перед людьми: *«Боже мій! Вас обікрали, друже!... При цих словах Бебекало гепнувся на підлогу як підкошений. Його відразу перенесли до ліжка, роздягнули і змочили чоло холодною водою... Страшно захворів і сам Бебекало, на деякий час ставши неймовірно добрим до своїх людей»* [К. 3, с. 92-96]. Ці ЛХА, крім характеристичної, виконують ще й алюзійну функцію – алюзія до біблійних персонажів.

Головним героєм повісті «Пригоди тричі славного розбійника Пинті» є *Григір Пинтя*. Автор розповів історію про реального персонажа, який був ватажком загону опришків. Доантропонімна семантика імені з грец. – «невсипуций, пильний, бадьорий» [СУІ, с. 93]. Це ім'я відповідає справі і натурі головного героя, оскільки бути розбійником означає «не проспати панських гайдуків», а навпаки, дати їм відсіч: *«Через п'ять хвилин усі гайдуки були пов'язані і лежали у спальні на підлозі біля свого пана. Нагаєвський тільки зло крутив очима в сторону розбійника, який їх пильнував і час від часу итрикав своєю старовинною шаблею»* [К. 3, с. 106]. Прізвище *Пинтя* румунського походження, що співвідносне з іменем Пантелеймон [Чуч., с. 447]. У творі зафіксовано для цього персонажа номен – *отець Крістофер* [К. 3, с. 85], який використовувався у творі з метою викриття та покарання заможних панів. Для розрізнення персонажів батька і сина, Олександр Гаврош використав опозиції *старий Пинтя* та *малий Пинтя*. Він був учнем славного опришка

Андрія Мухи, який жив на Чорній полонині та чекав на послідовника. Ім'я Андрій з грец. andreios означає «мужній, хоробрий» [ВЛЛ, с. 38], що вдало характеризує цього персонажа, оскільки був відважним опришком та боровся проти свавілля панів: «*Отож, славний на всі гори опришок Андрій Муха стоїть перед тобою власною персоною, — старушок зняв кумедну козячу шапку, поклонився і розшаркався*» [К. 3, с. 37]. Зафіксовано ще такі антропоформули для цього персонажа: *Муха* [К. 3, с.43], *старий Муха* [К. 3, с. 39] та *вуйко Андрій* [К. 3, с. 57]. На Чорній полонині Григир познайомився з вівчарем *Янком Причмеленим*, якого захистив від панського економа Шикароша та якого згодом катували через непослух панам. Промовистим є прізвище героя цього твору – *Причмелений*, що трактується як «не спроможний думати або несповна розуму» [ЛЛ, с. 472]. Такий вибір номінації пояснюється якостями та поведінкою героя: «*То був Янко Причмелений, якого в селі вважали дурником*» [К. 3, с. 17], «*Янко був диваком. Більше тримався хаці, як села. Людей сторонився. Казали, що спить тут, у лісі*» [К. 3, с. 18].

Побратимами Пинті були *Іван Качулка* та *Василь Шпінька*, яких він прийняв у розбійники. Імена *Василь* та *Іван* у творі виконують лише номінативну функцію. Доантропонімна семантика прізвища *Качулка* «качалка для розкочування тіста або білизни» [СУМ, III, с. 31], яке використовується господинями як знаряддя праці. Сам Качулка постійно ходив зі різним знаряддям праці, яке застосовував для захисту від ворогів: «*Пинтя побачив навпроти себе незнайомця, який тримав у руках товстезного зламаного дрючка*» [К. 3, с. 60], «*Качулка замість бартки свою старовинну шаблю на поясі притримує, за плечима – рушницю*» [К. 3, с. 140], «*Качулка схопив молот, який побратими передбачливо взяли з собою, і почав розбивати ланцюги отамана*» [К. 3, с. 184]. Для цього героя зафіксовано номінації – *отець Джовані* [К. 3, с. 85] та *Базиліо Шпінь* [К. 3, с. 87], які використано як псевдоніми для того, щоб приховати справжні імена й обличчя та наказати панство. Прізвище *Шпінька* походить від апелятива шпінь, що означає «колючка, гострий кінець веретена» [Ред., с. 1219]. Цей ЛХА виконує

характеристичну функцію, оскільки Шпінку побили гайдуки батогами. Як відомо, до батогів прикріплюють мотузку або ремінь, які, зазвичай, є з гострими металевими вставками. Внаслідок цього, у Василя Шпінки спина була вкрита рубцями: «*Ох, як мене тоді батожили його гайдуки! Думав, що вже не протягну. Та, бачте, вижив!*» [К. 3, с. 76].

Власне ім'я селянина, який працював у пана, *Петро* – промовисте, що з грец. означає «скеля, камінь» [СУІ, с. 292]. Вибір такого імені є вмотивованим, і цілком підходить герою, оскільки за натурою був сильним, міцним та вольовим, як скеля, навіть коли його били гайдуки: «*-Ану, всипте Петрові Біленькому десять батогів, аби знав, як на роботу до пана запізнюватися!*» [К. 3, с. 65], «*От який уже старенький став Петро Біленький! Навіть десяти ударів батогом не витримує! – розмірковував Бебекало*» [К. 3, с. 65].

Антропонімна номінація *Дюла Кокош* є промовистою. Ім'я *Дюла* запозичене з угорської мови і містить автобіографічність, оскільки автор по батькові Дюлович. Прізвище *Кокош* етимологічно означає «півень» [ЕСУМ, III, с. 506]. Як відомо, півень – господар на подвір'ї, поведінка, якого зазвичай пихата, гордовита та зарозуміла. Таким за манерами є *Дюла Кокош*, оскільки за професією був комендантом Хустського замку, що дозволяло йому поводитися як високоповажна особа.

Капітаном гарнізону Хустського замку був *Штефан Смоляк*. Ім'я *Штефан* є фонетичним варіантом українського імені Степан, доонімна семантика якого «вінок» [СУІ, с. 348]. У давній Греції та Римі героям у нагороду часто давали лавровий вінець, тому й до сьогодні вінок є символом перемоги та тріумфу¹. Насправді Штефан Смоляк ніколи не був героєм, проте дуже прагнув ним стати, і таки домігся під час місії захоплення розбійника Пинті: «*Капітан Смоляк був на сьомому небі. Тепер він утер носа сьому*

¹ Сколоздра-Шепітко О. Онімний простір оповідання Івана Франка «Герой поневоли» / О. Сколоздра-Шепітко // Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філологія». – Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ ДДПУ імені Івана Франка, 2016. – С. 85-91.

нікчемному німцеві з Відня! Смоляк тепер відчував навіть якусь повагу до розбійника, адже завдяки йому відразу став знаменитим» [К. 3, с. 165]. Прізвище *Смоляк* утворене від апелятива смола [Фар., с. 938], що вказувало на зовнішню характеристику героя: «Завтра у нашій окрузі важливий день, – тряхнув він своїм довгим і чорним, як смола, волоссям» [К. 3, с. 80]. У Хустському замку є багато речей, які пов'язані зі смолою, наприклад, смоляні бочки та смолоскипи: «Надвечір дві коняки Кривого Пелеха тягнули воза з трьома смоляними бочками до Хустського замку» [К. 3, с. 175], «Невдовзі зовсім стемніло, і лише відблиск смолоскипів освітлював подвір'я по кутках та при вході у найважливіші споруди» [К. 3, с. 177].

Важливу групу становлять онімно-апелятивні номінації, які вживають на позначення родинних зв'язків. Утворені за моделлю «апелятив + ім'я/прізвище»: *дядько Мотовило, вуйко Микульцьо, тітка Микульцяня, бабця Поланя, мама Шаріка, пані-брат Данило, дядько Юзеф, брат Василь, кума Поланя, кум Микола*.

Більшість антропонімних номінацій співвідносні з тлумачним значенням у словниках, наприклад: *Андрій, Петро, Єва, Штефан* тощо. Проте є і нонсемантими, які не співвідносні з словниками або ж навпаки дають протилежну семантику, наприклад: *Іван, Хома*.

Крім вищеназваних антропонімів, велику групу становить неофіційна антропонімія у творчості Олександра Дюловича Гавроша. Прізвисько виступає додатковим іменем, яке характеризує персонажа за певними ознаками.

Усі неофіційні найменування персонажів у творах О. Гавроша вказують на:

– **зовнішній вигляд персонажа:** *Велет, Колик, Лисий, Квіточка, Велика Пелька, Лиса Борода Привидка, Кузиха, Кузиха-Макузиха, Кривий Ніс, Прудкий Олень, Червоне Вухо, Викапаний Татусь, Мамина Доця, Руда Жабка, Велика Сідниця, Бича Шия, Високі Груди, М'яке Черевце, Могутня Лапа, Зубаня, Глуханя, Сліпаня, Головка, Кривий Пелех*.

Прізвисько *Велет* мотивоване апелятивом велетень, що означає «величезного зросту і сили людина» [ВТССУМ, с. 118], про що і засвідчує контекст твору: «*Це був середнього віку кремезний смаглявий чоловік у смугастому трико з маленькими вусиками й борідкою, який роками заробляв на життя вуличними боями*» [К. 1, с. 20].

Герой повісті «Іван Сила на острові Щастя» мав прізвисько *Колик*, яке мотивуємо апелятивом колик «кіл в огорожі, до якого прив'язуємо ворину» [Он., II, с. 366]. Як відомо, ці колики є довгими та тонкозрубаними, що і свідчить контекст твору: «*Коликом його прозвали за те, що він був довгий і худий як тичка*» [К. 2, с. 8].

Прізвисько *Квіточка* характеризує персонажа за зовнішністю: «*-Їсти!Їсти! – раптом озвався старший тубілець, якого за білу квітку на чолі наші мандрівники поміж собою прозвали **Квіточкою***» [К. 2, с. 111].

Діти Івана Сили мали прізвиська *Велика Пелька*, *Лиса Борода* та *Привидка*, які характеризують їх за зовнішніми ознаками. У прізвиська *Велика Пелька* семантика прозора, оскільки персонаж любив багато їсти, про що свідчить контекст твору: «*Цей вправний воїн – мудрий як змія і хоробрий як лев – міг подужати цілу армію пирогів, вареників, галушок і дерунів*» [К. 2, с. 15]. Для нього зафіксовано ще одне прізвисько *Пузик* [К. 2, с. 15], яке також дає якісну характеристику: «*Черевце він мав біленьке і м'яченьке, через що вдома його прозвали **Пузиком***» [К. 2, с. 15]. Другим сином Івана Сили був *Лиса Борода*. Це прізвисько має таку мотивацію: «*Чому **Борода** – зрозуміло навіть найостаннішому телепню. Бо хіба ж бувають безбороді пірати? А **Лиса** вона тому, що ще не виросла*» [К. 2, с. 16]. Цей персонаж мав ще 2 прізвиська: *Гола Борода* [К. 2, с. 22], що було синонімічним до *Лиса Борода*, і *Гузик* [К. 2, с. 16], що «*чудово римується з Пузиком*» [К. 2, с. 16]. Третьою і найпотаємнішою силою родини Івана Сили була донечка, на прізвисько *Привидка*, яка була надзвичайно талановитою, оскільки вміла співати: «*... привидка із золотим волоссячком і молочними зубками, гострими, як погляд ревнивця... На відміну від братиків, індіанця та пірата, привидка мала поетичний хист, а тому*

постійно складала пісеньки» [К. 2, с. 18]. Для героїні зафіксовано 2 прізвиська: *Привид Сміховантус класу Простирадлус підвиду Маціпуціс* [К. 2, с. 18] (повний варіант прізвиська Привидка) та *Маруська-Постривай* [К. 2, с. 18].

Велику кількість прізвиськ за зовнішністю має все сімейство Кузі-Макузі. Сюди належать прізвиська, прозорі за семантикою: *Кривий Ніс, Прудкий Олень, Червоне Вухо, Викапаній Татусь, Мамина Доця, Руда Жабка, Велика Сідниця, Бича Шия, Високі Груді, М'яке Черевце, Могутня Лапа*, що свідчить контекст твору: «... незворушно заляк старий **Кривий Ніс**. Своє страшне прізвисько цей відчайдух отримав після нічого зіткнення зі скелею» [К. 2, с. 214], «... красень із довгим чорним волоссям та карими мигдалевими очима – **Прудкий Олень**. Він завжди першим прибігав у рідні печери з поля бою» [К. 2, с. 214], «Найстарше кузеня **Червоне Вухо** у дитинстві виховували традиційним способом, звідти й походило його мужнє прізвисько» [К. 2, с. 215]. Жінка Кузі-Макузі, крім традиційного прізвиська *Кузиха-Макузиха*, мала ще *Велика Сідниця*, що характеризувало її зовнішність.

На зовнішні ознаки персонажів вказують прізвиська *Зубаня, Глуханя та Сліпаня*, які були подругами-відьмами: «*То була стара глиняна люлька, що її курила цімборашка матері, яку за щирю усмішку прозивали Зубанею*» [К. 3, с. 9], «*-Глухий як не почує, то вигидає!*» [К. 3, с. 15] – сказано про Глуханю; «*Ти ж знаєш, що я бачу, як орел!*» [К. 3, с.14] – мовила про себе Сліпаня.

Зовнішню характеристику персонажу дає прізвисько *Головка*, що утворене від апелювання *голова* у значенні «мала голова» [Чуч., с. 150]: «*Ваша світлість не може літати!* – крикнув панок на ймення **Головка**» [К. 3, с. 162].

Про зовнішній вигляд може свідчити прізвисько *Кривий Пелех*, яке мотивоване тим, що персонаж після поранення кривав на ноги: «*Давно колись опришкоком був. Але відтоді, як йому гайдуки ногу прострелили, пішов до людей*» [К. 3, с. 172].

– **особливості поведінки та характеру:** Грішний, Гутяпа, Котигорошок, Кузя-Макузя, Страшна Буря, Смачний Плювок, Немита Пащека,

Хитрий Тхір, Тихе Болото, Залізна Щелепа, Вовчий Апетит, Дурний Сон та Сонько-Дрімко.

Цю групу представляє прізвисько *Гришний*, вжите у прямому значені слова, про що свідчить контекст твору: «*Розповів Митро про своє дотеперішнє життя – про крадіжки та в'язницю*» [К. 3, с. 138]. Для цього персонажа зафіксовано ще офіційні найменування: *Митрик* [К. 3, с. 178], *Митро Сливовиця* [К. 3, с. 123] та *Дмитро Сливовиця* [К. 3, с. 127].

Персонажа повісті «Іван Сила на острові Щастя» автор наділив прізвисько *Гутяпа*, оскільки той любив жартувати, хоч не завжди вдало: «*Це в Гутяпи такий гумор, - пояснював Чачуна, - він у нас на острові найперший жартун*» [К. 2, с. 186]. Крім цього, був першим помічником Чачуни на острові та розумним: «*Він мав надприродні здібності, що вивчив близько сотні європейських слів, а розумів того і більше*» [К. 2, с. 186].

Колишнім правителем острова був *Кузя-Макузя*, який за характером і поведінкою був дивним, крім цього, це негативний персонаж, який випромінював зло. У нього була жінка та багато дітей і родичів. Для Кузі-Макузі зафіксовано одне прізвисько «*Страшна Буря*», що в перекладі з тубільної мови означало ім'я персонажа та декілька гетеронімацій, як правило, негативних: «*живий людоджер*» [К. 2, с. 242], «*останній могікан*» [К. 2, с. 249], «*дикун*» [К. 2, с. 265], «*екс-буба*» [К. 2, с. 277], «*телепень*» [К. 2, с. 277], «*найнещасніша людина*» [К. 2, с. 280], «*бузувір*» [К. 2, с. 227], «*дивний звір*» [К. 2, с. 226].

Прізвиська дітей Кузі-Макузі мають певні особливості за поведінкою чи характером: *Немита Пащека*, *Хитрий Тхір*, *Тихе Болото*, *Залізна Щелепа*, *Смачний Плювок*, *Вовчий Апетит*, *Дурний Сон* та *Сонько-Дрімко*. Ці прізвиська наділені експресивністю та емоційністю, а також частково гіперболізовані.

Прізвисько *Котигорошок*, вжите для героїні, вказує на таку рису, як сила. Як відомо, Котигорошок – казковий герой, який мав надзвичайну силу. Прізвисько *Котигорошок* вмотивоване: «... обійняла скриню двома руками та й

заходила її підіймати. Тут щось голосно хряснуло. Мабуть, у попереку в Зубані, яка себе уявила справдешнім *Котигорошком*» [К. 3, с. 21].

– **рід діяльності або соціальну належність:** Бідосько, Агент 008, Фікус, Бієр-Мієр, Чорна гора, Графинчик.

Неофіційне найменування *Бідосько* містить конотацію, яка пов'язана з соціальною належністю персонажа: «Це був *Бідосько*, колишній журналіст, який спився, продав квартиру і тепер мешкав у сусідній розвалюсі, в якій замість шибок були наклеєні вицвілі плакати про шкідливість алкоголю» [К. 1, с. 70].

Прізвисько *Агент 008* характеризує персонажа за родом діяльності, оскільки персонаж справді був агентом поліції: «Отже, так, - *агент 008* знову став втіленням професійності» [К. 1, с. 59]. Для цього персонажа зафіксовано ще одне прізвисько *Фікус*, яке є похідним від антропоніма *агент Фікса*, вказує також на діяльність персонажа: «Як ніхто не знав, що у французькому порту їх чекає відомий проповідник *Фікус* (у миру - *агент Фікса*) із сотнями своїх прихильників, аби виголосити своє нове вчення про Добро і Зло, Вічне і Минуще, Здобуте і Втрачене» [К. 1, с. 170]. Цей ЛХА, крім характеристичної, виконує ще й алюзійну функцію – алюзія до британського персонажа «агента 007».

За родом діяльності названо персонажів повісті «Неймовірні пригоди Івана Сили» *Бієр-Мієра* та *Чорну гору*. Обоє персонажів були найсильнішими людьми: Бієр-Мієр у Німеччині, а Чорна гора у Японії, які боролись з Іваном Силою за титул найсильнішої людини світу: «*Бієр-Мієр* був вищим, зате *Сила* був ширшим у плечах. Німець ходив по арені й зображував ведмедя, час від часу піднімаючи руки, наче лапи, і рикаючи в зал» [К. 1, с. 121], «*Чорна гора* справді виявився горою, у півтора рази більшою за Івана. Тільки горою м'яса. М'язами це було назвати важко, адже вони практично не мали форми» [К. 1, с. 164].

Прізвисько *Графинчик* для персонажа повісті «Пригоди тричі славного розбійника Пинті» автор пояснює так: «Він мав прозивку «*Графинчик*», бо й

справді був графським сином» [К, 3, с. 98], *«Лише шляхетні манери та тонкі риси обличчя видавали в ньому благородне походження»* [К. 3, с. 98].

– **особливості мовлення носія:** Доманич.

Неофіційну номінацію *Доманич* для персонажа було підібрано у зв'язку з його особливістю мовлення – чоловік надто часто повторював слово-паразит, що засвідчує контекст твору: *«Дивну прозивку дістав від побратимів, бо часто зітхав, кажучи: «А дома-нич». Ну то будеш Доманичем»* - вирішили опришки» [К. 3, с. 98].

– **розумові здібності:**

Зафіксовано лише один антропонім *Великий Учитель*, який вжито у значенні «мудрий», оскільки герой був головнокомандувачем острова. Для персонажа зафіксовано прізвисько Чачуна-Калачуна, яке у перекладі з тубільської мови означає «Великий Учитель» та гетерономінації: «екс-агент» [К. 2, с. 286] та «дивна істота» [К. 2, с. 112]. Варіантами цього імені були: *Чачуняка* [К. 2, с. 249] та *Чачуна* [К. 2, с. 206]. Зовнішня характеристика персонажа вказує на те, що він був дивакуватим: *«Із дверей трикутного будинку виповзла дивна істота. На голові мала величезну маску, яка була розмальована щонайяскравішими фарбами, і половину її займав рот, складений у гігантську посмішку. Замість одягу істота носила вбрання, зв'язане з віхтів соломи»* [К. 2, с. 113]. Попри свою неоднозначну поведінку був позитивним героєм, оскільки проповідував уроки Щастя на острові.

Окрему групу становлять **невмотивовані прізвиська**, семантика яких затемнена: Піня, Магдебура, Чорний раджа, Диндик Диндикало, Жужіка, Гачок, Гичка.

Отже, усього зафіксовано 62 прізвиська для персонажів повістей О. Гавроша, які характеризуються експресивністю, дотепністю, образністю та репрезентують ідіостиль письменника.

РОЗДІЛ 3

ПЕРИФЕРІЯ ЯК НЕВІД'ЄМНИЙ ПЛАСТ ОНІМНОГО ПРОСТОРУ ТВОРІВ ОЛЕКСАНДРА ГАВРОША

Онімна палітра найменувань художніх творів Олександра Гавроша різноманітна, оригінальна та багата. Під час дослідження ономастикону автора до уваги необхідно брати не лише ядро, яке становлять антропоніми, а й периферію, що не поступається важливістю функцій. Периферія ономастикону Олександра Гавроша складається з різних онімних класів і включає топоніми, зооніми, ергоніми, прагмоніми, ідеоніми, теоніми, міфоніми та фітоніми.

3.1. Структурно-стилістичні особливості периферійних онімних класів у творах Олександра Гавроша.

Топоніми є важливими одиницями художнього твору, оскільки відтворюють місце подій, окреслюють середовище, у якому діють персонажі, та пов'язані з сюжетними лініями, крім того, виконують низку функцій у художньому творі.

У повістях Олександра Гавроша зафіксовано **топоніми**, які поділяємо на:

1. Гідроніми:

- інсулоніми: *Галуно – Лалуна* [К. 2, с. 230], *Острів Щастя* [К. 2, с. 123];
- лімноніми: *Ставок Правди* [К. 2, с. 188], *Ставок Неправди* [К. 2, с. 188], *Озеро Брехні* [К. 2, с. 188];
- потамоніми: *Річка Обману* [К. 2, с. 188].

2. Геоніми: *Стежка війни* [К. 2, с. 287].

3. Ойконіми:

- астіоніми: *Лондон* [К. 1, с. 138], *Париж* [К. 1, с. 144; К. 2, с. 184]; *Кацавейка* [К. 2, с. 12], *Мамстердам* [К. 2, с. 48], *Татстелдам* [К. 2, с. 48], *Дідстелдам* [К. 2, с. 48], *Бабстелдам* [К. 2, с. 48], *Рим* [К. 2, с. 183; К. 3, с. 86]; *Єрусалим* [К. 3, с. 8], *Хуст* [К. 3, с. 77], *Коломия* [К. 3,

с. 97], *Косів* [К. 3, с. 97], *Надвірна* [К. 3, с. 97], *Відень* [К. 3, с. 110], *Токай* [К. 3, с. 141].

– комоніми: *Три Пеньки* [К. 2, с. 27; К. 3, с. 5], *Гнила Дичка* [К. 2, с. 27; К. 3, с. 145]; *Песя Лаба* [К. 3, с. 99], *Кривий Клинець* [К. 3, с. 150].

4. Ороніми: *Карпати* [К. 1, с. 23], *Верховина* [К. 1, с. 101; К. 3, с. 30]; *Альпи* [К. 2, с. 32], *Ескімо* [К. 2, с. 32], *Магараджа* [К. 2, с. 57], *Красія* [К. 2, с. 188], *Прірва Роздумів* [К. 2, с. 195]; *Чорна полонина* [К. 3, с. 30], *Кобила* [К. 3, с. 41], *Стіг* [К. 3, с. 41], *Чебрин* [К. 3, с. 197]. Серед різновидів оронімів виявлено 3 спелеоніми – *Печера зв'язку* [К. 2, с. 175] та *Скеля Свободи* [К. 2, с. 213]; *Чортів Зуб* [К. 3, с. 47].

5. Хороніми: *Республіка* [К. 1, с. 36; К. 2, с. 30], *Баварія* [К. 1, с. 117]; *Німеччина* [К. 1, с. 125], *Іспанія* [К. 1, с. 133], *Європа* [К. 1, с. 140; К. 2, с. 30], *Британія* [К. 1, с. 140], *Франція* [К. 1, с. 143], *Америка* [К. 1, с. 150; К. 2, с. 64], *Азія* [К. 1, с. 161], *Японія* [К. 1, с. 161]; *Індія* [К. 2, с. 57], *Нью – Джерсі* [К. 2, с. 181], *Техас* [К. 2, с. 182]; *Палестина* [К. 3, с. 85], *Польща* [К. 3, с. 96], *Угорщина* [К. 3, с. 96], *Поділля* [К. 3, с. 98], *Аравія* [К. 3, с. 108], *Далмація* [К. 3, с. 159].

У повістях Олександра Гавроша уживаються назви як реальних, так і вигаданих географічних об'єктів. Олександр Гаврош вживає такі хороніми: частини світу (*Азія, Європа*), країни (*Республіка, Німеччина, Іспанія, Британія, Франція, Америка, Японія, Індія, Польща, Угорщина, Палестина*), штати (*Техас, Нью – Джерсі*), географічні області (*Поділля*) та королівства (*Далмація, Волощина та Аравія*). Усі ці топоніми виконують, як правило, описово-зображальну функцію, яка є зрозумілою й наскрізною, характеристичну й текстотвірну. Здебільшого всі ці оніми стосуються Івана Сили, який завдяки своєму таланту – неймовірній силі подорожував по світу та здобував перемоги в боротьбі: «Під великим фото Івана Сили писалося: «Наш чемпіон переміг найсильнішу людину **Німеччини**» [К. 1, с. 125]. Отримавши роботу, яку Іван Сила любив усім серцем, він мав змогу відвідати різні країни під час гастролей:

«Спочатку він показав чарівну країну **Індію**, де опинився на гастролях із повітряними гімнастами Фангдіго і Ренаткою» [К. 2, с. 57].

Оніми *Європа* та *Азія* використано для позначення частин материка Євразія. У творі цим онімам притаманні такі конотації: «могутність, верховенство», оскільки для головного героя, простого сільського хлопчини, підкорення частин світу є чимось неосяжним, мрією, ц здійснення якої він сам не зміг повірити: «Англійців неприємно вражало, що Івана Силу почали називати найсильнішою людиною **Європи**» [К. 1, с. 140]; «-Без сумніву, ви не маєте собі рівних в **Європі** та Америці, але є ще й **Азія**» [К. 1, с. 161].

Топонім *Республіка* є найбільш популярним у повістях О. Гавроша, оскільки частота його вживання становить 30 разів. Він виконує номінативну функцію, на яку нашаровується символічна. Цей топонім є не лише назвою держави, а й символізує мрію про досягнення слави Івана Сили: «Запам'ятайте цей день: сьогодні Ви встановили новий рекорд **Республіки!**Ура!» [К. 1, с. 36].

Особливу увагу привертають ті топоніми, які пов'язані з християнством і містять мотиви возвеличення святих місць: «- Вони збирають пожертви на будівництво Божого храму у Святій Землі – **Палестині**» [К. 3, с. 85]; «Якраз у цю хвилю малий Пинтя дождовував третю сторінку зі Святого Письма, де йшлося про приїзд Ісуса на ослиці в **Єрусалим**» [К. 3, с. 8]; «- На жаль, ласкава пані, отці духовні вже завтра ввечері від'їжджають до **Риму**» [К. 3, с. 86].

Королівства *Волощина*, *Далмація* та *Аравія* вжиті у творах з метою піднесеності та відтворення історичних подій минулого: «- Ми гості з **Далмації**, - впевнено проказав Графинчик, бачачи спантеленого дворецького» [К. 3, с. 159]; «Йшли невдоволені з Польщі, Угорщини та **Волощини**» [К. 3, с. 96]; «Той несе порося, яке верещить на півсела, той - гуску, той - колесо від воза, той – діжку з борошном, той подушки, а той – просто викотив бочку з пивниці та припав до неї, як спраглий в пустелях **Аравії**» [К. 3, с. 108].

Група ойконімів об'єднує астроніми – назви міст і комоніми – назви сільських поселень. Астіонімів у творах зафіксовано найбільше і їх можна розділити на дві групи: міста України та міста зарубіжжя. До українських зараховуємо: *Коломию, Надвірне, Косів та Хуст*, які є сучасними та позначені на карті України: «*Залив сала за шкуру не одному панчукові в Косові, Коломиї та Надвірній*» [К. 3, с. 97]. Найчастіше вжито астіонім *Хуст*, оскільки саме там відбуваються усі події твору, а зокрема розправа розбійників з пихатими та несправедливими князями: «*Тим часом чутки про розбійників на Чорній полонині долинули вже й до самого Хуста*» [К., с. 77]. Уживання українських назв у творах налаштовує читачів на спогади про рідну землю та відчуття патріотичного духу. До міст зарубіжжя зараховуємо: *Відень, Токай, Лондон, Париж та Рим*, які вжито спорадично, для окреслення широкого поля локалізації подій та розширення кругозору читачів. Зафіксовано також такі вигадані міста (*Мамстердам, Татстелдам, Дідстелдам, Бабстелдам та Кацавейка*), які в канві художнього твору виконують також алюзійну функцію (алюзія до міста Амстердам).

Комонімів у творах зафіксоване небагато, проте усі вони є вигаданими (*Три Пеньки, Кривий Клинець, Гнила Дичка, Песя Лаба*). У двох творах автор використав їх повторно.

Окрему групу становлять ороніми, які є реальними (*Альпи, Ескімо, Красія, Карпати, Верховина, Стіг, Кобила*) та вигаданими (*Прірва Роздумів, Магараджа, Чорна полонина, Чебрин*).

Оронім *Чорна полонина* крім локалізаційної, виконує ще характеристичну функцію. Це місце має негативний заряд, оскільки є віддаленим від села та людей, а в народі казали, що там водяться чорти: «*Так чи інак, прозивали її в народі «Чорною» не з великої любові*» [К. 3, с. 29]. Проте, саме ця гора для Григора Пинті стала душевним порятунком і місцем постійного проживання, саме на тут він пройшов випробування в розбійники.

Магараджа – це титул монарха в Індії, а у творі – це оронім на позначення долини, де знаходилось царство індійського раджі. Він виконує

характеристичну функцію: «Аби збити переслідувачів зі сліду, в долині **Магараджі** Пандорський і гімнасти розділилися» [К. 2, с. 57].

Досить оригінальним є оронім *Прірва Роздумів*, що є характеристичним. Саме в цій *Прірві Роздумів* люди гармонійно очищались від негативу та зосереджувались на внутрішньому стані, тобто ставали щасливими: «Неподалік вершини справді зяяло провалля, яку місцевий дотепник, мабуть, той же *Гутяпа*, охрестив **Прірвою Роздумів**» [К. 2, с. 193].

Серед оронімів зафіксовано 3 спелеоніми (*Чортів Зуб*, *Печера Зв'язку*, *Скеля Свободи*). Спелеонім *Печера зв'язку* виконує не тільки локалізаційну, а й характеризувальну функцію, оскільки вона служить на острові для зворотнього зв'язку з навколишнім світом: «Це наймирніша яскиня на світі, до речі, вона називається **Печерою зв'язку**» [К. 2, с. 175], а *Скеля Свободи* виконує символічну функцію, оскільки саме біля скелі відбуваються битви за свободу: «Як вони у перші роки укріплювали **Скелі Свободи**, готуючись до вирішальної оборони не на життя, а на смерть» [К. 2, с. 216].

Спелеонім *Чортів Зуб* виконує характеристичну функцію, оскільки називає досить небезпечне місце для людей – урвищем, де жило «бісове поріддя» та зберігались скарби розбійників: «Перед відходом *Муха* повів *Пинтю* до **Чортового зуба**» [К. 3, с. 47].

Зафіксовано 1 геонім (*Стежка війни*) та 6 гідронімів (*Ставок Правди*, *Ставок Неправди*, *Річка Обману*, *Озеро Брехні*, *Острів Щастя*, *Галуно-Лалунія*). Усі вони є ірреальними, проте з прозорою семантикою. Гідронім *Острів Щастя* – це острів під назвою *Галуно – Лалунія*, який так трактувався у перекладі тубільців – місцевих жителів: «-**Галуна-Лалуна**, мої дорогенькі, означає «**Острів Щастя**», - звідкись уже здалеку лунав голос *Великого Учителя*» [К. 2, с. 123].

Геонім *Стежка війни* виконує символічну функцію, оскільки стежка постає знаком примирення ворогів: «Тож наступного ранку на **Стежці війни**,

яка з'єднувала дві непримиренні частини острова, з'явився бойовий загін *Армії Свободи* у складі чотирьох легендарних воїнів» [К. 2, с. 217].

Зооніми складають невеликий пласт творів, проте є досить цінним матеріалом, оскільки розкривають творчий потенціал письменника.

Серед зафіксованих літературних зоонімів виявлено такі класи:

- бовісоніми (ВН корів) – корова *Сивуля* [К. 1, с. 15]; корова *Лиска* [К. 2, с. 9], корівка *Муся* [К. 2, с. 29].
- гіпоніми (ВН коней) – кінь *Альфонс* [К. 1, с. 94]; кобила *Маня* [К. 2, с. 27]; кобила *Красавка* [К. 3, с. 132].
- кіноніми (ВН собак) – пес *Бобі* [К. 1, с. 127; К. 2, с. 7]; пес *Люципер* [К. 3, с. 19].
- капоніми (ВН кіз) – коза *Маня* [К. 3, с. 32].
- серпеноніми (ВН змієподібних) – удав *Гобі* [К. 2, с. 75].
- фероніми (ВН диких тварин) – мавпочка *Беня* [К.1, с. 108; К. 2, с. 299]¹.

Особливу увагу привертає зоонім *Люципер* – ім'я найкращого друга – собаки Григора Пинті, з яким він здійснював свої розбійницькі подвиги. Ім'я собаки виконує символічну функцію, оскільки асоціюється з іменем чорта: «*То був справжній пастуший собацюра з великими зубастими щелепами, що й на вовка один може ходити та й мав «сатанинську прозивку»* [К. 3, с. 19]. Цей онім вживається у творі 35 разів та постає ще у демінутивному варіанті – Люці: «*- Ну що, Люці? Вперед, на Чорну полонину!*» [К. 3, с. 29].

Зоонім *Муся* вжито також у трьох демінутивних формах – *Муська*, *Мусенька*, *Мусечка*: «*Мусю-Мусько-Мусенько-Мусечко!* – розвів руками *Міха*» [К. 2, с. 167].

Усі зооніми, крім номінативної, виконують низку інших функцій: характеристичну, асоціативну, символічну та інші. Усього виявлено 17 зоонімів у повній та демінутивній формах.

¹ Торчинський М. М. Структура онімного простору української мови: Монографія / М. М. Торчинський. – Хмельницький : Авіст, 2008. – С. 149-152.

Крім зоонімів, автор вводить у твір фітоніми (*Музей слави* [К. 2, с. 141], *Фікус-Пікус* [К. 2, с. 142], *Пальма Пам'яті* [К. 2, с. 213]).

Теонімів зафіксовано невелику кількість, проте автор вводить їх у твір для відтворення традицій християнського народу. У творах вживається темнім *Бог* у варіантивних найменуваннях (*Бог* [К. 1, с. 39; К. 2, с. 57; К. 3, с. 9], *Ісус* [К. 3, с. 8], *Господь* [К. 3, с. 93]). Теонім *Бог* є досить визначальним у творах О. Д. Гавроша, оскільки кількість вживання його становить 13 разів: «**Бог** щедрий і віддячить тобі за добрі справи» [К. 1, с. 39].

Крім теонімів, зафіксовано ще агіоніми (*святий Лаврентій* [К. 1, с. 49], *Пресвята діва Марія* [К. 1, с. 50], *Марія* [К. 1, с. 58]; *Миколай Угодник* [К. 3, с. 63], *Микола Чудотворець* [К. 3, с. 63], *святий Патрік* [К. 3, с. 85], *Авраам* [К. 3, с. 116], *Матір Божя* [К. 3, с. 138]) та міфоніми (*Щастедавець* [К. 2, с. 145], *Щастевідбирач* [К. 2, с. 145], *Верховний Небесник* [К. 2, с. 232]).

Для вираження агіоніма *Марія* письменник використовує різні структурно-синонімічні номінації:

- *однокомпонентні*: « - **О, Маріє!** – заволав на весь кабінет Фікса» [К. 1, с. 58].
- *двокомпонентні*: «**Будьте добрими, як Матір Божя**» [К. 3, с. 138].
- *багатокомпонентні*: «- **О пресвята Діво Маріє!** – заявив Фікса. – у чому мені завжди щастить на ідіотів!» [К. 1, с. 50].

Зафіксовано 19 ергонімів, які поділяємо на:

- *однокомпонентні*: цирк «*Бухенбах*» [К. 1, с. 106; К. 2, с. 198], «*Самурай*» (К. 1, с. 160); фірма «*Гуллівер*» [К. 2, с. 11], *Олімпіада* [К. 2, с. 164], *Колос* [К. 2, с. 198]; «*Маруся*» [К. 3, с. 99];
- *двокомпонентні*: «*Рум'яне поросся*» [К. 1, с. 90], «*Зелений Ганс*» [К. 1, с. 124]; «*Сила сувенірів*» [К. 2, с. 33], школа «*Хатка йоги*» [К. 2, с. 128], *Олімпійські ігри* [К. 2, с. 125], *Великі Збори* [К. 2, с. 174], *Наша нива* [К. 2, с. 198], *Квіти джунглів* [К. 2, с. 199], *Армія Свободи* [К. 2, с. 217], *Підгоріла Каша* [К. 2, с. 290];

- багатокomпонентні: *Палац молочного спорту* [К. 2, с. 34], *фабрика «О Голло міо!»* [К. 2, с. 57].

Онімна номінація *фірми «Гуллівер»* є асоціативною, оскільки читач в голові вимальовує собі образ персонажа Дж. Свіфта, який характеризувався як «велетень»: *«В одному листі **фірма «Гуллівер»** пропонувала чемпіонові рекламувати одяг для великих людей»* [К. 2, с. 11].

Іван Сила за свою кмітливість отримував сувеніри від людей, які вирішив подарувати жителям Мамстердаму. У знак подяки місцева влада, вирішила відкрити музей та назвати його на честь головного героя Івана Сили: *«Такі щирі слова дуже полюбилась мамстердамцям, і їхній мер пообіцяв уже завтра відкрити музей, який зватиметься **«Сила сувенірів»**»* [К. 3, с. 33].

Ергонім *Армія Свободи* є прозорим за семантикою, проте виконує характеристичну функцію, оскільки армія воїнів боролась з чужинцями за власну свободу: *«Тож наступного ранку на Стежці війни, яка з'єднувала дві непримиренні частини острова, з'явився бойовий загін **Армії Свободи** у складі чотирьох легендарних воїнів»* [К. 2, с. 217].

У повістях вжито ідеонімні та прагмонімні номінації. Ідеоніми можна поділити на:

- імажоніми: *«Прибуття»* [К. 2, с. 144];
- геортоніми: *День творчих мук* [К. 2, с. 78]; *Зелені свята* [К. 3, с. 107];
- біблійоніми: *Святе Писання* [К. 3, с. 7];
- гемероніми: *«Столичні новини»* [К. 1, с. 71]; *«Спортивні вісті»* [К. 2, с. 14], *«Кацавейська хроніка»* [К. 2, с. 19], *«Піфнаф»* [К. 2, с. 45];
- хрононіми: *Перша галуно – лалунська громадянська війна* [К. 2, с. 218].

Геортонім *День творчих мук* у творі вжито у значенні свята Першого вересня, який асоціюється у людей з словом школа, де потрібно навчатись, а отже, прикладати багато зусиль та мук: *«Маруська-Постривай оголосила, що в неї почався **День творчих мук**. Їй відразу надали окрему каюту і зошит»* [К. 2, с. 78].

Геортонім *Зелені свята* є народною назвою українського християнського свята Трійці. Слово «зелений» має значення: «який має колір трави, листя, зелені» [ВТССУМ, с. 456]. Очевидно, що за біблійними переказами, саме в цей день Бог створив Землю і засіяв її зеленню, у результаті чого назва асоціюється з барвами, що символізують кінець весни та початок літа. Тому у творі цей геортонім є символічним, оскільки вказує на кінець епохи і початок нового життя пана Нагаєвського: «*А тому пан Нагаєвський з нагоди Зелених свят дарує кожному те, що йому до вподоби*» [К. 3, с. 107].

Імажонім «*Прибуття*» – це картина, яка символізує благодать, оскільки герой Чачуна після пошуків власного щастя ледь не попрощався з життям, проте неймовірний порятунок таки довів герою, що він щасливий: «- *а це я вам показую картину «Прибуття»* [К. 2, с. 144].

Прагмоніми поділяємо на:

- архітектуроніми: *Привокзальна* [К. 1, с. 99]; станція «*Кацавейка*» [К. 2, с. 28], резиденція «*Біла хижка*» [К. 2, с. 160]; *Свята Церква* [К. 3, с. 83], *Великі Дрова* [К. 3, с. 126] та *Хустський замок* [К. 3, с. 171];
- порейоніми: пароплав «*Колумбіана*» [К. 2, с. 12], потяг «*Кацавейка-Мамстердам*» [К. 2, с. 28];
- хрематоніми: «*Апаратус літалус*» [К. 1, с. 50]; кубок «*Урожай-10*» [К. 2, с. 197] та *Шараленд* [К. 2, с. 264];
- товароніми: «*Мальборо*» [К. 1, с. 156].

Головний герой Григійр Пинтя названий тричі славним, оскільки здійснював велику кількість подвигів. Одним із них є втеча з темниці *Хустського замку*. Частота вживання архітектуроніма *Хустський замок* – 10 разів. Ця назва в романі є символічною, однак значення протиставні один одному. По-перше, він символізує незламність та неосяжність: «*А що Хустський замок стояв на високій горі, то бідним коникам довелося добряче попотіти ...*» [К. 3, с. 179]; «*Ще досі ніхто живим не вибирався з катівні Хустського замку*» [К. 3, с. 169]. І, навпаки, символізує переможеність та

підкорення: «Зруйнував **замок** дерев'яною гарматою» [К. 3, с. 200]; «Він був оповитий вогнем та чорним димом. **Хустський замок** здався! ...» [К. 3, с. 199].

Порейонім «*Колумбіана*» виконує функцію асоціації, оскільки можна провести паралель з Христофором Колумбом, який був першовідкривачем Америки. Наші мандрівники на чолі з Іваном Силою на пароплаві «*Колумбіана*» уперше відкрили острів Щастя: «Одним словом, одне слово «земля» викликало на «**Колумбіні**» справжній фурор» [К. 2, с. 91].

Назва винаходу Адама Кльоцьки «*Апаратус літалус*» є характеристичною, оскільки виникла після спільного падіння з Адамом під час наукового експерименту: «Нещодавно я вирішив продемонструвати учням свій новий винахід під номером 137, який я умовно називаю «**Апаратус літалус**» [К. 2, с. 50].

Онім *Шараленд* є прозорим, оскільки названий на честь капітана Шари, якого помилково вважали загиблим у битві за острів Щастя: «Нарешті всі зійшлися на назві **Шараленд**, яку запропонував удав Гобі, і вже хотіли його відзначити чимось зеленим, аж тут згори полився струмінь води» [К. 2, с. 264]. Насправді, капітан Шара залишився живим і ошчасливленим. Назва каменю побутувала ще у варіантах: *Камінь спотикання*, *Шарова долина*, *Стоптаний кашкет* та «*Шара не пройде*» [К. 2, с. 264].

Усього у творах О. Гавроша зафіксовано 68 топонімів, з них 23 ойконімів (астронімів – 17, комонімів – 6), 12 оронімів (3 спелеоніми), 23 хороніми, 6 гідронімів та 1 геонім. Усього виявлено 17 зоонімів у повній та демінутивній формах, 3 фітоніми, 3 міфоніми, 5 теонімів, 8 агіонімів, 19 ергонімів, 9 ідеонімів (1 імажонім, 2 геортоніми, 1 біблїонім, 4 гемероніми та 1 хрононім), 12 прагмонімів (6 архітектуронімів, 2 порейоніми, 3 хрематоніми та 1 товаронім). Загалом периферія онімного простору становить – 144 мовні одиниці.

Отже, периферія онімного простору Олександра Дюловича Гавроша є надзвичайно колоритною, промовистою та оригінальною і відіграє важливу

роль у канві художнього твору. Найбільше у текстах письменника зафіксовано топонімів, які виконують локалізаційну з нашаруванням додаткових (характеристичних, символічних, асоціативних) функцій. Крім топонімів, автор ужив інші класи онімів, які є не менш важливими та значущими.

ВИСНОВКИ

Ономастичні дослідження у канві художніх творів є неоціненим джерелом вивчення творчого доробку письменників. Олександр Гаврош досить ретельно добрав власні найменування для персонажів, про що яскраво свідчать контексти творів. Номінація персонажів у повістях Олександра Гавроша є промовистою, оскільки до уваги взято національні, регіональні, соціальні особливості антропонімів. У творчості автора промовистими є ядерні і периферійні класи онімів, які здатні створювати асоціативні моменти. Ядерні класи онімів у творах Олександра Гавроша переважно виконують номінативну та характеристичну функції, а периферійні – є додатковим джерелом творення художньої цілісності твору.

У теоретичному розділі магістерської роботи було розглянуто теоретичні засади формування літературно-художніх онімів: історію формування та становлення літературної ономастики, розглянуто поняття «онімний простір», описано ядро та периферію онімного простору, схарактеризовано функції онімів у художньому творі, а також досліджено особливості дитячої літератури.

У другому практичному розділі досліджено структурно-стилістичні особливості літературно-художніх антропонімів. Усього літературно-художніх антропонімів у творах Олександра Гавроша зафіксовано 229 мовних одиниць. Однослівні моделі ЛХА становлять 99 одиниць, з них: чоловічих імен у повній формі – 20 (*Іван, Корнелій, Станіслав*) а в демінутивній – 12 (*Мішка, Митрик, Юрчик*); жіночих імен у повній формі – 11 (*Аделія, Рената, Мілена*), у демінутивній формі – 12 (*Ренатка, Мілка, Катря*); прізвищ – 15 (*Сила, Голий, Пандорський*); прізвиськ – 29 (*Графинчик, Грішний, Колик*). Двослівна модель налічує 129 одиниць, з яких: утворених за моделлю «ім'я + прізвище» – 39 (*Іван Сила, Петро Біленький, Андрій Муха*); утворених за моделлю «ім'я + по батькові» – 1 (*Мілета Францішковна*); репрезентовані складним прізвиськом – 34 (*Червоне Вухо, Прудкий Олень, Кривий Ніс*); антропоніми з апелятивом, що позначають: 1) родинні стосунки – 13 (*кум Микола, вуйко Андрій, пані-брат Данило*); 2) вік – 4 (*старий Пинтя, малий Гатала, старий Муха*); 3) професію –

10 (*агент Фікса, отець Джованні, отець Онуфрій*); 4) звання та титули – 10 (*капітан Шара, барон Юрген фон Гутентаг, капітан Смоляк*); 5) поштиві звертання – 18 (*синьйор Голло, синьйор Папараціо, мадам Бухенбах*). Багатослівна модель репрезентована 1 одиницею – складним прізвиськом (*Привид Сміховантус класу Простирадлус підвиду Маціпуціс*).

Більшість антропонімних номінацій співвідносні з тлумачним значенням у словниках, наприклад: Андрій, Петро, Єва, Штефан. Проте є і нонсемантими, які не співвідносні з словниками або ж навпаки дають протилежну семантику, наприклад: *Іван, Хома*. Здебільшого функціональні антропоніми є характеристично-оцінними (*Янко Причмелений, Андрій Муха, Іван Сила*), національно (регіонально) значущими (*барон Юрген фон Гутентаг, Тосіко Хамацурі, Абрам Ровт*) або соціально значущими (*пан Бебекало, пані Бебекаліха, барон Чмирик*).

Серед цих антропонімів зафіксовано 62 прізвиська, які виконують функції характеристики персонажів за ознаками: зовнішністю, поведінкою, діяльністю, соціальною належністю, особливістю мовлення та розумовими здібностями. Більшість літературно-художніх антропонімів у творах Олександра Гавроша утворена за моделлю двослівної номінації.

У третьому практичному розділі досліджено структурно-стилістичні особливості периферійних класів літературно-художніх онімів. Загалом периферія онімного простору становить – 144 мовні одиниці. Серед них зафіксовано 68 топонімів, з них 23 ойконіми (астіонімів – 17 (*Рим, Лондон, Париж*), комонімів – 6 (*Три Пеньки, Гнила Дичка, Песя Лаба*), 12 оронімів (*Карпати, Верховина, Альпи*), з них – 3 спелеоніми (*Печера зв'язку, Скеля Свободи, Чортів Зуб*), 23 хороніми (*Німеччина, Франція, Іспанія*), 6 гідронімів, з них: 2 інсулоніми (*Галуно – Лалуна, Острів Щастя*); 3 лімноніми (*Ставок Правди, Ставок Неправди, Озеро Брехні*); 1 потамонім (*Річка Обману*) та 1 геонім (*Стежка війни*). Усього виявлено 17 зоонімів у повній та демінутивній формах, з них: 3 бовісоніми (*корова Сивуля, корова Лиска, корівка Муся*);

3 гіпоніми (кінь *Альфонс*, кобила *Маня*, кобила *Красавка*); 3 кіноніми (пес *Бобі*, пес *Люципер*); 1 капонім (коза *Маня*); 1 серпенонім (удав *Гобі*); 2 фероніми (мавпочка *Беня*). Зафіксовано 3 фітоніми (*Музей слави*, *Фікус-Пікус*, *Пальма Пам'яті*), 3 міфоніми (*Верховний Небесник*, *Щастедавець*, *Щастевідбирач*), 5 теонімів (*Бог*, *Ісус*, *Господь*), 8 агіонімів (*святий Лаврентій*, *Микола Чудотворець*, *Матір Божя*) 19 ергонімів (*фірма «Гуллівер»*, *фабрика «О Голло міо!»*, *школа «Хатка йоги»*), 9 ідеонімів (1 імажонім (*«Прибуття»*), 2 геортоніми (*День творчих мук*, *Зелені свята*), 1 бібліонім (*Святе Писаніє*), 4 гемероніми (*«Столичні новини»*, *«Кацавейська хроніка»*, *«Спортивні вісті»*) та 1 хрононім (*Перша галуно – лалунська громадянська війна*), 12 прагмонімів, з них: 6 архітектуронімів (*Хустський замок*, *станція «Кацавейка»*, *резиденція «Біла хижа»*), 2 порейоніми (*пароплав «Колумбіана»*, *потяг «Кацавейка – Мамстердам»*), 3 хремотоніми (*«Апаратус літалус»*, *кубок «Урожай – 10»* та *Шараленд*) та 1 товаронім (*«Мальборо»*).

Отже, літературно-художня онімія творів Олександра Гавроша є промовистою, колоритною та неповторною, що є особливістю, яка репрезентує мовотворчість письменника.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ТА ДЖЕРЕЛ

1. Белей Л. О. Нова українська літературно-художня антропонімія: проблеми теорії та історії. – Ужгород, 2002. – 175 с.
2. Белей Л. О. Функціонально-стилістичні можливості української літературно-художньої антропонімії ХІХ–ХХ століття / Л. О. Белей. – Ужгород, 1995.
3. Бербер Н. Метафоричне функціонування поетонімів у художньому дискурсі Марії Матіос / Наталія Бербер // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка. Сер. Мовознавство. – 2017. – Вип. 1(27). – С. 27-31.
4. Білоусова М. В. Специфіка мови творів для дітей / М. В. Білоусова // Лінгвістика. – 2012. – № 2. – С. 161-165.
5. Бока, О.В., Барсук Т. В. Актуалізація власних імен у казковому дискурсі / О. В. Бока, Т. В. Барсук // Вісник Сумського державного університету. Серія Філологія. – 2008. – №1. – С. 9-14.
6. Вегеш А. Літературно-художні антропоніми як образотворчий компонент роману «Ключ» Василя Шкляра / Анастасія Вегеш // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка. Сер. Мовознавство. – 2017. – Вип. 1(27). – С. 58-62.
7. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / За ред. В.Т. Бусела. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.
8. Вербич С.О. Трансформація українського онімного простору: внутрішньо- та позамовні чинники / С.О. Вербич // Мовознавство. – №2. – Київ, 2014. – С. 15-23.
9. Гаврош Олександр. Іван Сила на острові Щастя / О. Д. Гаврош. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2017. – 312 с.
10. Гаврош Олександр. Пригоди тричі славного розбійника Пинті : для серед. шк. віку / О. Гаврош. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2016. – 208 с.

11. Гаврош Олександр. Неймовірні пригоди Івана Сили, найдужчої людини світу. Пригодницька повість. – К.: А-ба-ба-га-ла-ма-га, 2017, видання четверте. – 176 с.: іл.
12. Герасимчук В., Нечипоренко А. Поетонім як засіб художньої характеристики // Дивослово. – 1999. – № 11. – С. 14-20.
13. Горбач О. С. Ономастикон українських сатирично-гумористичних текстів кінця ХХ – початку ХХІ століття: дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10 02.01 – «Українська мова» / О. С. Горбач. – Кам'янець-Подільський, 2017. – 243 с.
14. Герус-Тарнавецька І. Назовництво в поетичному творі / Іраїда Герус-Тарнавецька. – Мюнхен – 1966 – Вінніпег. – 143 с.
15. Етимологічний словник української мови: В 7 т. / АН УРСР. Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні; редкол. О. С. Мельничук (головний ред.) та ін. – К.: Наук. думка, 1982. – Т. 3 : Кора-М / уклад.: Р. В. Болдирев [та ін.]. – 1989. – 548 с.
16. Калинин В.М. Поэтика онима / В. М. Калинин. – Донецк: Юго-Восток, 1999. – 408 с.
17. Калінкін В. Онімний простір та поетонімосфера: загальне і специфічне в обсязі й змісті / В. Калінкін // Наукові записки. Серія: Мовознавство. – Тернопіль: ТДПУ імені В. Гнатюка, 2003. – Вип.1. – Ч.1. – С. 24-27.
18. Калінкін В. Теоретичні основи поетичної ономастики / В. Калінкін: автореф. дис. доктор. філол. наук: спец. 10.02.02 – «Російська мова», 10.02.15 – «Загальне мовознавство» / Київський національний університет/. – Київ, 2000. – 34 с.
19. Карпенко О. Ю. Проблематика когнітивної ономастики : монографія / О. Ю. Карпенко. – Одеса : Астропринт, 2006. – 325 с.
20. Карпенко О. Ю., Серебрякова В. В. Функції поетонімів у фентезійній прозі / О. Ю. Карпенко, В. В. Серебрякова // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім.

- Володимира Гнатюка. Сер. Мовознавство. – 2017. – Вип. 1(27). – С. 147-153.
21. Карпенко. О. Ю. Про літературну ономастику та її функціональне навантаження / О. Ю. Карпенко // Зап. з ономастики. – Одеса, 2000. – Вип. 4. – С. 68-74.
22. Карпенко Ю.А. Теоретические основания разграничения собственных и нарицательных имен / Ю. А. Карпенко // Мовознавство. – 1975. – №4. – С. 32-52.
23. Карпенко Ю.О. Про літературну ономастику: міркування на базі твору Ліни Костенко «Коротко – як діагноз» // *Lingvistica slavica*. Ювілейний збірник на пошану Ірини Михайлівни Железняк. – К.: Київ, 2002. – С.75-83.
24. Колесник Н. Онімний простір та онімне поле як категорії структурування об'єкта дослідження у фольклорній ономастиці / Н. Колесник // *Українська мова*. – 2013. – № 4. – С. 124-134.
25. Колесник Н. Термінологічні суперечки в царині літературної ономастики і фольклорна ономастика / Н. Колесник // *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Філологія. Соціальні комунікації*. – 2011. – Вип. 24. – С. 125.
26. Копейцева Л. П. Проблема автора та авторської позиції в сучасному літературознавстві / Л. П. Копейцева // *Наукові записки Харківського національного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди. Сер.: Літературознавство*. – 2009. – Вип. 2(1). – С. 168-173.
27. Коржанова Ю. В., Можарова Т. М. Онімний простір поетичного тексту (на матеріалі поезії Бориса Олійника) // *Вісник КДПУ імені Михайла Остроградського*. – 2008. – Вип. 6. – Ч. 2. – С. 78-82.
28. Кричун Л. П. Функції антропонімів в сучасному українському сатиричному романі : автореф. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 – «Українська мова» / Л. П. Кричун. – Кіровоград, 1998. – 17 с.

29. Кунтыш М. Ф. Лексическая структура рассказа А. П. Чехова «Дама с собачкой» // Веснік Віцебскага дзяржаўнага ўніверсітэта. – 2006. – № 1 (39). – С. 74-79.
30. Лексикон львівський: поважно і на жарт. – Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2009. – 672 с.
31. Лукаш Г.П. Ономастикон прозових творів Володимира Винниченка: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.01 – «Українська мова»/ Г. П. Лукаш. – Дніпропетровськ, 1997. – 18 с.
32. Магазаник Э. Б. Поэтика имён собственных в русской классической литературе. Имя и подтекст / Э. Б. Магазаник – АКД. – Самарканд, 1967. – 24 с.
33. Максимюк М.В. Особливості онімної периферії онімопростору постмодерністського тексту (на матеріалі романів «дефілядного циклу» Василя Кожелянка) / М.В. Максимюк // Актуальні проблеми філології та перекладознавства : збірник наукових праць. – Вип. 6. / головний редактор М.Є. Скиба; відповідальний за випуск М.М. Торчинський. – Хмельницький, 2013. – Ч. 3. – С. 140-143.
34. Марченко Т. Власні назви в текстах дитячої літератури як елементи сюжетно-рольової гри (на матеріалі повісті Всеволода Нестайка «Казкові пригоди Грайлика») / Т. Марченко // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія : Філологічні науки (мовознавство). – 2014. – № 2. – С. 75-80.
35. Мельник М. Р. Ономастика творів Ліни Костенко: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.01 – «Українська мова» / М. Р. Мельник. – Одеса, 1999. – 18 с.
36. Михайлов В. Н. Собственные имена как стилистическая категория в русской литературе : материалы к спецсеминару по русск. яз. для студентов-заочников / В. Н. Михайлов. – Луцк, 1965. – 54 с.
37. Михайлов В. Н. Собственные имена персонажей русской художественной литературы XVIII и первой половины XIX вв., их

- функции и словообразование : дис. кандидата филол. наук : спец. 10.02.01 – «Русский язык». – Москва, 1956. – 313 с.
38. Можарова Т. М. Стилiстичнi функцiї онiмiї поетичного тексту // Лiнгвiстичнi дослiдження. – 2011. – Вип. № 31. – С. 162-169.
39. Мюллер В. Великий нiмецько-український словник. – К.: Чумацький Шлях, 2005. – 792 с.
40. Немировская Т. В. Некоторые проблемы литературной ономастики / Т. В. Немировская // Актуальные проблемы русской ономастики : сб. научн. тр. – К. : УМК ВО, 1988. – С. 112-122.
41. Онишкевич М. Й. Словник бойкiвських говiрок: У 2 ч. / М. Й. Онишкевич. – К.: Наук. думка, 1984. – Ч. 1-2.
42. Папiш Ю., Галас Б. Матерiали до словника гуцульських горiвок / уклад. Ю. Папiш, Б. Галас. – Вид-во Ужгородського нац. ун-ту, 2005. – 266 с.
43. Петренко О. Д. Проблеми методикi вивчення лiтературної ономастики на основi дитячих творiв Роалда Дала / О. Д. Петренко // Актуальнi проблеми фiлологiї та перекладознавства. – 2013. – Вип. 6(3). – С. 188-197.
44. Петренко О.Д. Ономастика дитячих творiв Роалда Дала : автореф. дис. канд. фiлол. наук : спец. 10.02.04 – «Германськi мови» / О. Д. Петренко. – Одеса, 2006. – 17 с.
45. Редько Ю. К. Словник сучасних українських прiзвищ. – Львiв, 2007. – Т. 1: А-М. – 720 с.
46. Редько Ю. К. Словник сучасних українських прiзвищ. – Львiв, 2007. – Т. 2: Н-Я. – 721-1438 с.
47. Римар Н. Функцiї наратора як головної iнстанцiї оповiдi в художньому тексті / Наталiя Римар // *Studia Methodologica* / Volodymyr Hnatyuk National Pedagogic University of Ternopil ; Editorial Board: N. Poplavs'ka, M. Tkachuk, T. Oliynyk. – Ternopil : TNPU, 2014. – Issue 37 : Narrative pragmatics. – С. 204-211.

48. Сколоздра-Шепітко О. Літературно-художня ономастика як предмет дослідження у вищій школі / О. Сколоздра-Шепітко // Вісник Львівського університету. – Львів : ЛНУ, 2010. – С. 355-360. – (Сер. філологічна ; вип. 50).
49. Сколоздра-Шепітко О. Гетерономіація особи як основний засіб характеристики персонажів (на матеріалі малої прози Івана Франка бориславського циклу) / Олеся Сколоздра-Шепітко // Вісник Львівського університету : Серія філологічна. – Вип. 62. – Львів: Видавничий центр Львівського національного університету імені Івана Франка, 2015. – С. 303-312.
50. Сколоздра-Шепітко О. Онімний простір оповідання Івана Франка «Герой поневолі» / О. Сколоздра-Шепітко // Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філологія». – Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ ДДПУ імені Івана Франка, 2016. – С. 85-91.
51. Сколоздра-Шепітко О. Периферія онімного простору франкової прози / О.Сколоздра-Шепітко // Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства. – 2016. – Вип. 21. – С. 260-262.
52. Скрипник Л.Г. Власні імена людей: Словник-довідник /Л. Г. Скрипник, Н. П. Дзятківська; за ред. В. М. Русанівського. – 3-є вид., випр. – К.: Наук. думка, 2005. – 334 с.
53. Словник української мови. 3-є вид., виправ., допов. – Т. 3: К-Н / Зібрала ред. журн. «Киевская Старина»; Упорядкував з додатком власного матеріалу Б. Грінченко; За ред.: С. Єфремова, А. Ніковського. – К.: ГОРНО, 1928. – 498 с.
54. Словник української ономастичної термінології / Уклад. Д. Г. Бучко, Н. В. Ткачова – Харків : Ранок – НТ, 2012. – 256 с.
55. Стилiстичні особливості прiзвиських персонажiв у прозi Івана Франка / Олеся Сколоздра-Шепітко // Рідне слово в етнокультурному вимірі.

- Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції / Упор. М. Федурко, В. Котович, Г. Філь. – Дрогобич: Посвіт, 2011. – С. 236-243.
56. Суперанская А. В. Общая теория имени собственного. – М.: Наука, 1973. – 366 с.
57. Торчинський М. Онімна система і критерії її аналізу / М. Торчинський // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Мовознавство. – 2014. – № 2. – С. 282-287.
58. Торчинський М.М. Структура онімного простору української мови: Монографія / М.М. Торчинський . – Хмельницький : Авіст, 2008. – 548 с.
59. Торчинський, М. М. Функції власних назв у художньому мовленні / М. М. Торчинський // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 10 : Проблеми граматики і лексикології української мови : зб. наук. праць. – Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2006. – Вип. 2. – С. 295-301.
60. Трійняк І.І. Словник українських імен. – К.: Довіра, 2005. – 509 с.
61. Фаріон І. Д. Українські прізвищеві назви Прикарпатської Львівщини наприкінці XVIII – XIX ст. (з етимологічним словником). – Львів, 2001. – 371 с.
62. Фомин А. Имя как прием: реминисцентный оним в художественном тексте // Гуманитарные науки. – 2003. – Вып. № 6. – С. 167-181.
63. Фонякова О. И. Имя собственное в художественном тексте. – Ленинград, 1990. – 32 с.
64. Франко З. Т. Ономастика в мові творів Івана Франка // Мовознавство. – 1975. – № 2. – С. 55-86.
65. Худаш М. Л. З історії української антропонімії / М. Л. Худаш. – К. : Наук. думка, 1977. – 236 с.
66. Чучка П. П. Прізвища закарпатських українців : Історико-етимологічний словник / Павло Чучка; наук. ред. В. Німчук. – Львів: Світ, 2005. – 701 с.

67. Шестакова С. До питання про стратифікацію сучасного ономастичного простору / С. Шестакова // Типологія та функції мовних одиниць : наук. журн. / [редкол. : Н. М. Костусяк (гол. ред.) та ін.]. – Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2015. – № 1 (3). – С. 232-240.
68. Шотова-Ніколенко Т. В. Онімний простір романів Ю. І. Яновського : автореф. дис. канд. філол. наук : спец. 10.02.01 – «Українська мова» / Т. В. Шотова-Ніколенко. – Одеса, 2006. – 21 с.
69. Юлдашева Л. П., Літературні оніми як засіб структурування художнього світу у творах для дітей та юнацтва / Л. П. Юлдашева // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. – 2019. – № 39, т. 1. – С. 89-92.
70. Янчура Д. Ономастичні школи в Україні / Д. Янчура // *Studia Ukrainika Posnaniensia*. – *Posnań*, 2018. – Vol. VI. – P. 45-52.

**ЧАСТОТА ВЖИВАННЯ ЛІТЕРАТУРНО-ХУДОЖНІХ ОНІМІВ У
ТВОРЧОСТІ ОЛЕКСАНДРА ГАВРОША**

Книга 1 (К.1) – «Неймовірні пригоди Івана Сили»

АНТРОПОНІМИ			
Номінації	К-сть вж.	Номінації	К-сть вж.
Агент 008	2	Маруся	4
агент Фікса	72	Михайло Підлісний	1
Адам Кльоцка	6	Мілета	2
Аделія	1	Мілка	31
Аделія Бухенбах	3	Міха	55
Азар	5	Міха Голий	15
Антоніо Вівальді	1	Мішка	1
Арсен Погуляй	3	Монці	9
Бідосько	8	мсьє Сила	1
Бієр-Мієр	7	мсьє Фрасьє	8
Біллі	4	пан Кривальський	9
Велет	11	Пандорський	41
вуйко Микульцьо	11	пані Аделія	14
генерал Хрунь	3	пані Бухенбах	7
Голий	32	Пацака Мацурі	5
Джебсон	11	Петрик	1
Джон Сила	3	Маруська	2
Доктор Брякус	42	містер Піцікато	4
дядько Мотовило	3	Рената	9
Іван	253	Ренатка	1
Іван Сила	85	Сила	48
капітан Миколайчик	20	Станіслав	3
карлик Піня	47	слідчий Бенцик	13
Клокі	5	Томич	5
Корнелій	3	Тосіко Хамацурі	5
Крокі	10	Фандіго	8
Лисий	1	Фікус	2
Льофа	2	Чорна гора	3
Магдебур	15	Штефан	2
мадам Бухенбах	42		

ТОПОНІМИ			
Номінації	К-сть вж.	Номінації	К-сть вж.
Азія	1	Карпати	1
Америка	7	Лондон	2

Баварія	4	Німеччина	3
Британія	4	Париж	1
Верховина	1	Республіка	20
Європа	8	Франція	1
Іспанія	2	Японія	2

ЗООНІМИ			
Номінації	К-сть вж.	Номінації	К-сть вж.
Альфонс	2	Бобі	6
Беня	10	Сивуля	1

ТЕОНІМИ			
Номінації	К-сть вж.	Номінації	К-сть вж.
Бог	5		

АГІОНІМИ			
Номінації	К-сть вж.	Номінації	К-сть вж.
Діва Марія	3	святий Лаврентій	1
Марія	1		

ЕРГОНІМИ			
Номінації	К-сть вж.	Номінації	К-сть вж.
«Зелений Ганс»	1	«Самурай»	3
«Рум'яне порося»	2	цирк «Бухенбах»	16

ІДЕОНІМИ			
Номінації	К-сть вж.	Номінації	К-сть вж.
Столичні новини	3		

ПРАГМОНІМИ			
Номінації	К-сть вж.	Номінації	К-сть вж.
«Апаратус літалус»	1	Привокзальна	5
«Мальборо»	1		

Книга 2 (К.2) – «Іван Сила на острові Щастя»

АНТРОПОНІМИ			
Номінації	К-сть вж.	Номінації	К-сть вж.
агент Фікса	4	мадам Бухенбах	52
Аделія Бухенбах	1	мама Шаріка	3
бабця Поланя	2	Мамина Доця	1

Бича Шия	21	Маруська-Постривай	93
Бузувір	11	Мілета Францішковна	1
бабця Шаріка	4	Мілکا	72
Велика Пелька	68	Міха	74
Велика Сідниця	40	Міха Голий	32
Великий Учитель	100	Могутня Лапа	1
Викапаний Татусь	1	мсьє Фрасьє	28
Високі Груди	2	Немита Пащека	1
Вовчий Апетит	8	Пандорський	98
вуйко Микульцьо	2	пані Аделія	13
Ганька	1	Привид Сміховантус класу Простирадлус підвиду Маціпуціс	2
Гачок	12	Привидка	2
Гичка	6	Прудкий Олень	18
Гола Борода	9	Пузик	14
Голий	15	Рената	4
Гузик	11	Ренатка	2
Гутяпа	37	Руда Жабка	1
Джані Силіо	1	Сила	9
Диндик Диндикало	7	синьйор Голло	24
Дурний Сон	1	синьйор Папараціо	9
Жужіка	1	Смачний Плювок	3
Залізна Щелепа	2	Сонько-Дрімко	1
Іван	15	Страшна Буря	28
Іван Сила	183	Тихе Болото	1
капітан Шара	144	тітка Микульцяня	1
карлик Піня	18	Фандіго	2
Квіточка	2	Фенікс	1
Колик	9	Фікус	1
Кривий Ніс	20	Хитрий Тхір	1
Крокі	5	Христофор Колумб	1
Кузиха	1	Чачуна	113
Кузиха-Макузиха	2	Чачуна-Калачуна	97
Кузя-Макузя	86	Чачуняка	1
Лиса Борода	58	Червоне Вухо	9
М'яке Черевце	6	Чорний раджа	7

ТОПОНІМИ

Номінації	К-сть вж.	Номінації	К-сть вж.
Альпи	1	Острів Щастя	35
Америка	5	Париж	1
Бабстелдам	1	Печера зв'язку	3
Галуно-Лалуна	50	Прірва Роздумів	6

Гнила Дичка	1	Республіка	10
Дідстердам	1	Рим	1
Ескімо	1	Річка Обману	1
Європа	4	Скеля Свободи	16
Індія	3	Ставок Неправди	2
Кацавейка	8	Ставок Правди	11
Красія	9	Стежка Війни	2
Магараджа	1	Татстелдам	1
Мамстердам	26	Техас	1
Нью-Джерсі	1	Три Пеньки	1
Озеро Брехні	1		

ЗООНІМИ

Номінації	К-сть вж.	Номінації	К-сть вж.
Беня	5	Мусенька	1
Бобі	1	Мусечка	1
Гобі	53	Муська	1
Лиска	1	Муся	113
Маня	1		

ТЕОНІМИ

Номінації	К-сть вж.	Номінації	К-сть вж.
Бог	8		

МІФОНІМИ

Номінації	К-сть вж.	Номінації	К-сть вж.
Верховний Небесник	9	Щастедавець	5
Щастевідбирач	2		

ФІТОНІМИ

Номінації	К-сть вж.	Номінації	К-сть вж.
Музей слави	8	Фікус-Пікус	6
Пальми Пам'яті	5		

ЕРГОНІМИ

Номінації	К-сть вж.	Номінації	К-сть вж.
Армія Свободи	16	Палац молочного спорту	2
Великі Збори	5	Підгоріла Каша	1
Квіти джунглів	1	«Сила сувенірів»	1
Колос	1	фабрика «О Голло міо»	1
Наша нива	1	фірма «Гуллівер»	1
Олімпіада	1	школа «Хатка йоги»	3

Олімпійські ігри	1	цирк «Бухенбах»	7
------------------	---	-----------------	---

ІДЕОНІМИ			
Номінації	К-сть вж.	Номінації	К-сть вж.
«Кацавейська хроніка»	1	«Спортивні вісті»	1
«Піфпаф»	1	День творчих мук	1
«Прибуття»	1	Перша галуно-лалунська громадянська війна	1

ПРАГМОНІМИ			
Номінації	К-сть вж.	Номінації	К-сть вж.
кубок «Урожай-10»	1	резиденція «Біла хижа»	15
пароплав «Колумбіана»	55	станція Кацавейка»	2
потяг «Кацавейка-Мамстердам»	4	Шараленд	2

Книга 3 (К.3) – «Пригоди тричі славного розбійника Пинті»

АНТРОПОНІМИ			
Номінації	К-сть вж.	Номінації	К-сть вж.
Абрагам Ровт	1	Мирон Кучерявий	2
Адам	3	Митрик	5
Адам Бебекало	2	Митро	13
Андрій Муха	13	Митро Сливовиця	20
Анця	1	Мішко	26
Базиліо Шпінь	7	Мойше Вайс	2
барон Драк	2	монсенйор Крістофер	1
барон Юрген фон Гутентаг	19	Моріка	1
брат Василь	2	Мотя Лейбус	36
Бринда	18	Муха	34
Василь Зуб	4	Оленка	5
Василь Шпінька	1	отець Густі	3
вуйко Андрій	2	отець Джовані	2
Ганнуська	1	отець Крістофер	4
Гатала	8	отець Михаїл	4
Глуханя	19	отець Онуфрій	7
Головка	1	пан-брат Данило	1
граф Попецун	1	пан Бебекало	75
Графинчик	62	пан Бринда	4
Григір	28	пан Злотницький	1
Грішний	4	пан Нагаєвський	39
Данило Череп	4	пані Бебекаліха	10
Дмитро Сливовиця	10	пані Нагаєвська	1

Доманич	15	Петро	5
Дюла Кокош	6	Петро Біленький	3
дядько Юзеф	2	Пинтя	400
Єва	4	Рафаїл	2
Єва Бебекало	4	Рухля Лейбус	1
Євка	1	Сара	1
Зубаня	38	Сліпаня	21
Іван Біба	1	старий Муха	5
Іван Качулка	46	старий Пинтя	1
Івась	7	Хаїм Фрідман	1
Ізабелла	4	цісар Леопольд	3
Кальман	9	Чмирик	16
капітан Смоляк	33	Чмиричатко	1
Катря	1	Чмиричко	1
князь Дундукович	6	Шпінька	68
князь Кобилянський	1	Штефан Смоляк	3
Котигорошок	1	Шикарош	42
Кривий Пелех	9	Юзеф Нагаєвський	1
кума Поланя	2	Юрко	17
Лейба Цінкус	1	Юрчик	2
малий Гатала	1	Юстин Вітер	7
малий Пинтя	3	Янко	34
Микола	4	Янко Причмелений	20
Микольцьо	6		

ТОПОНІМИ

Номінації	К-сть вж.	Номінації	К-сть вж.
Аравія	2	Песя Лаба	2
Верховина	6	Поділля	1
Відень	4	Польща	1
Волощина	1	Рим	1
Гнила Дичка	1	Стіг	1
Далмація	6	Токай	1
Єрусалим	1	Три Пеньки	10
Кобила	2	Угорщина	2
Коломия	1	Хуст	19
Косів	1	Чебрин	2
Кривий Клинець	2	Чорна полонина	23
Надвірна	1	Чортів зуб	5
Палестина	1		

ЗООНІМИ

Номінації	К-сть вж.	Номінації	К-сть вж.
-----------	-----------	-----------	-----------

Красавка	4	Люці	5
Люципер	35	Маня	13

ТЕОНІМИ			
Номінації	К-сть вж.	Номінації	К-сть вж.
Бог	33	Ісус	2
Господь	5		

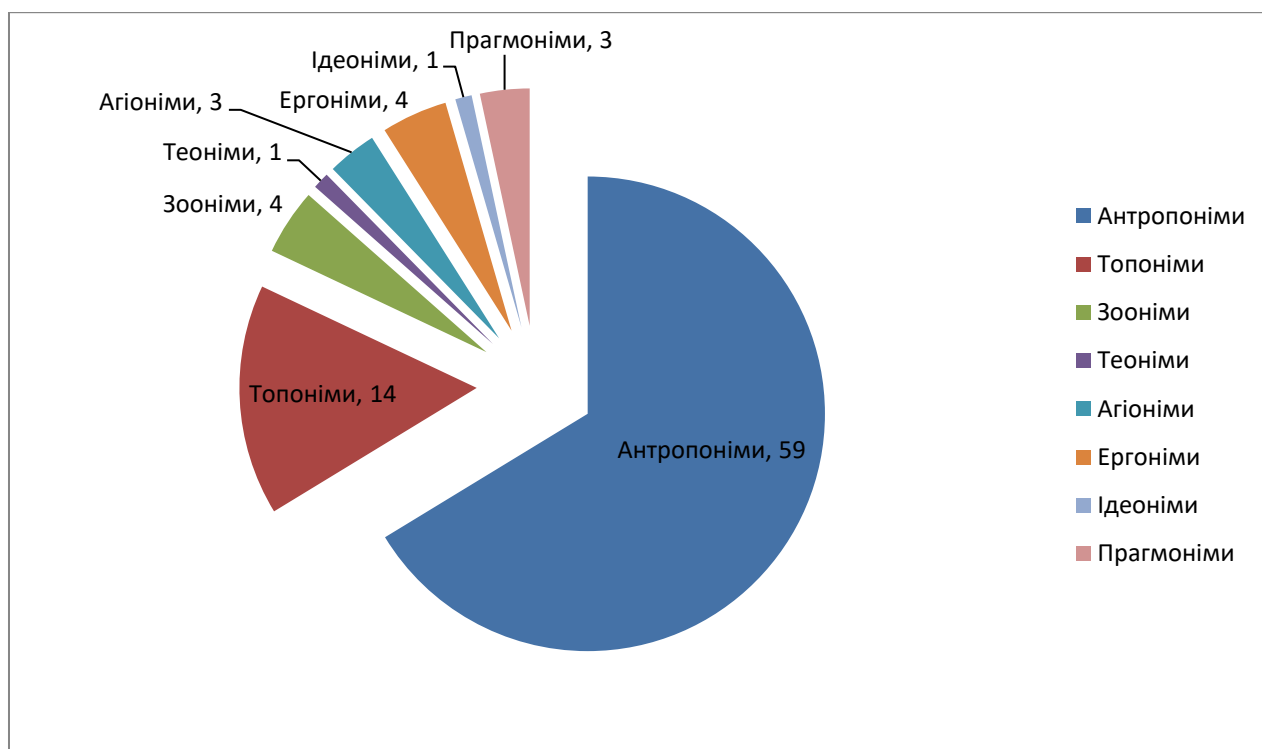
АГІОНІМИ			
Номінації	К-ть вж.	Номінації	К-сть вж.
Авраам	2	Миколай Угодник	1
Матір Божа	3	Патрік	3
Микола Чудотворець	2		

ІДЕОНІМИ			
Номінації	К-сть вж.	Номінації	К-сть вж.
Зелені Свята	2	Святе Писаніє	4

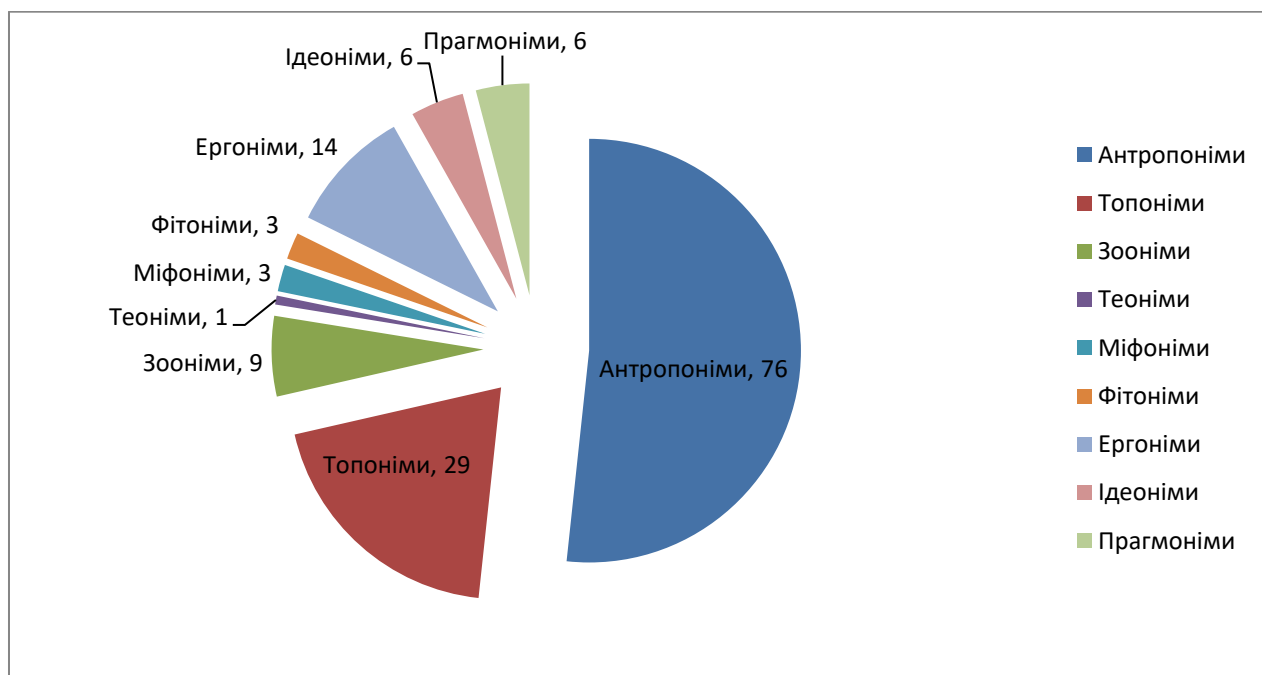
ЕРГОНІМИ			
Номінації	К-сть вж.	Номінації	К-сть вж.
«Маруся»	2		

ПРАГМОНІМИ			
Номінації	К-сть вж.	Номінації	К-сть вж.
Великі Дрова	1	Хустський замок	10
Свята Церква	4		

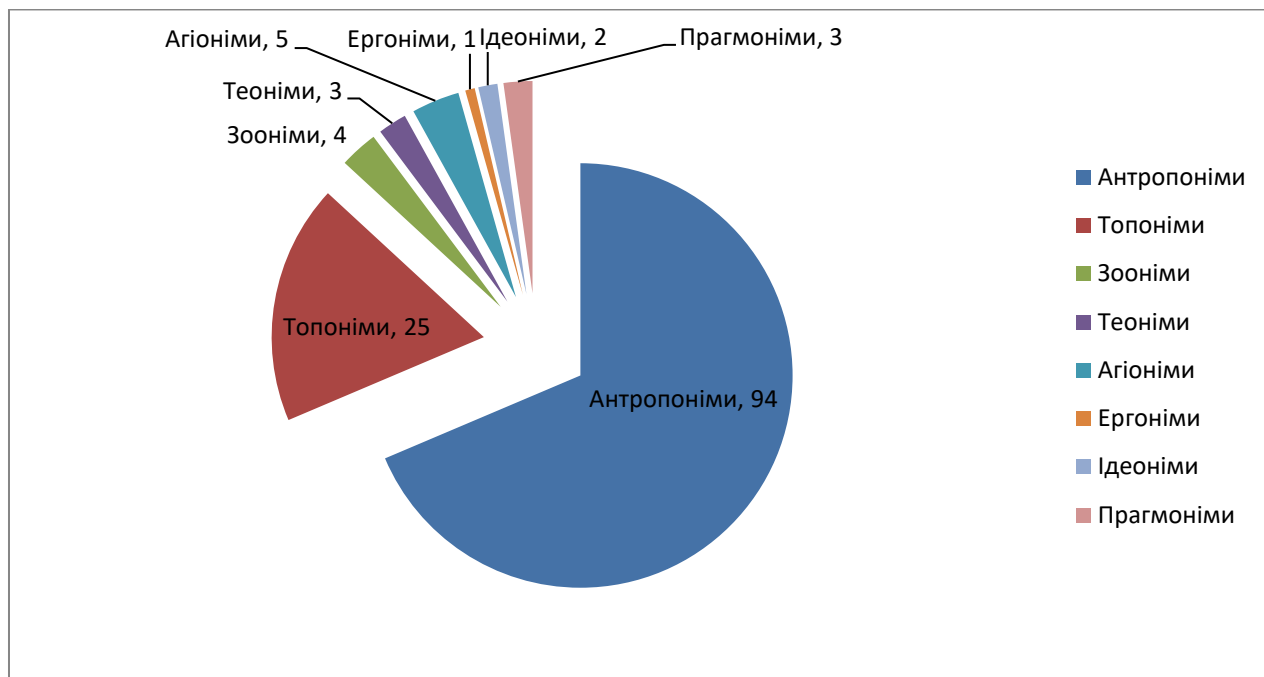
ОНІМНИЙ ПРОСТІР ТВОРІВ ОЛЕКСАНДРА ГАВРОША

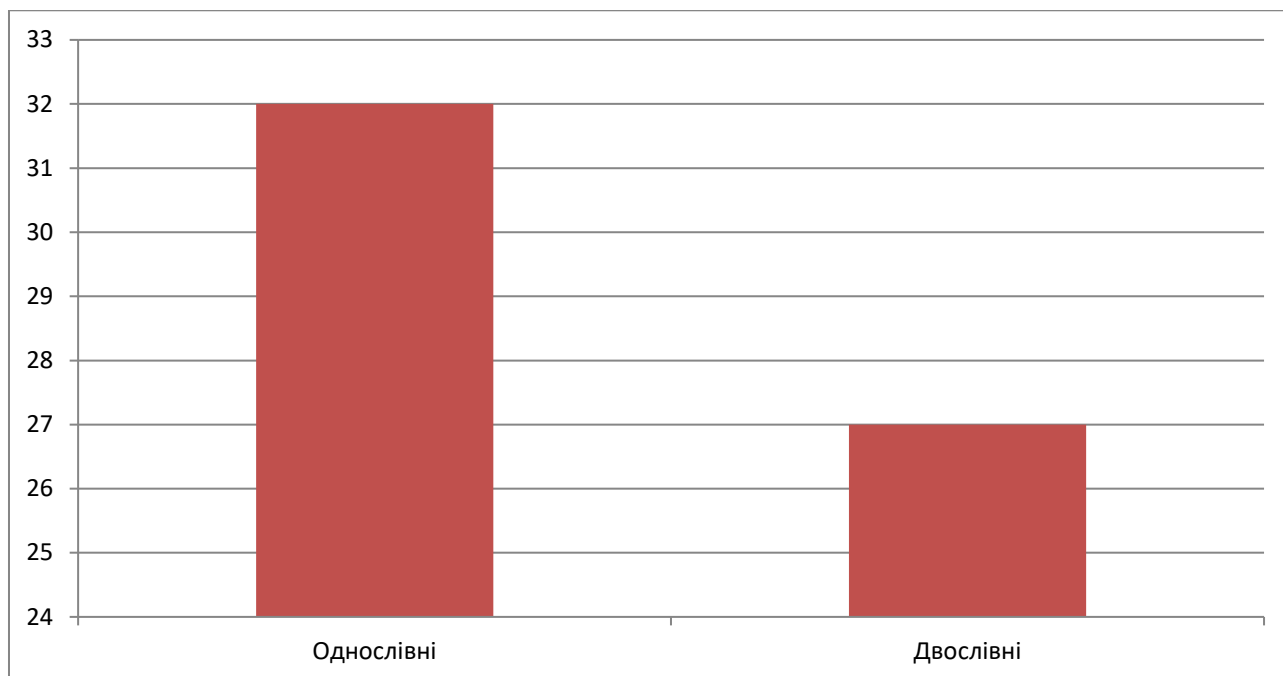
**Мал. 1. Онімний простір повісті О. Гавроша
«Неймовірні пригоди Івана Сили»**

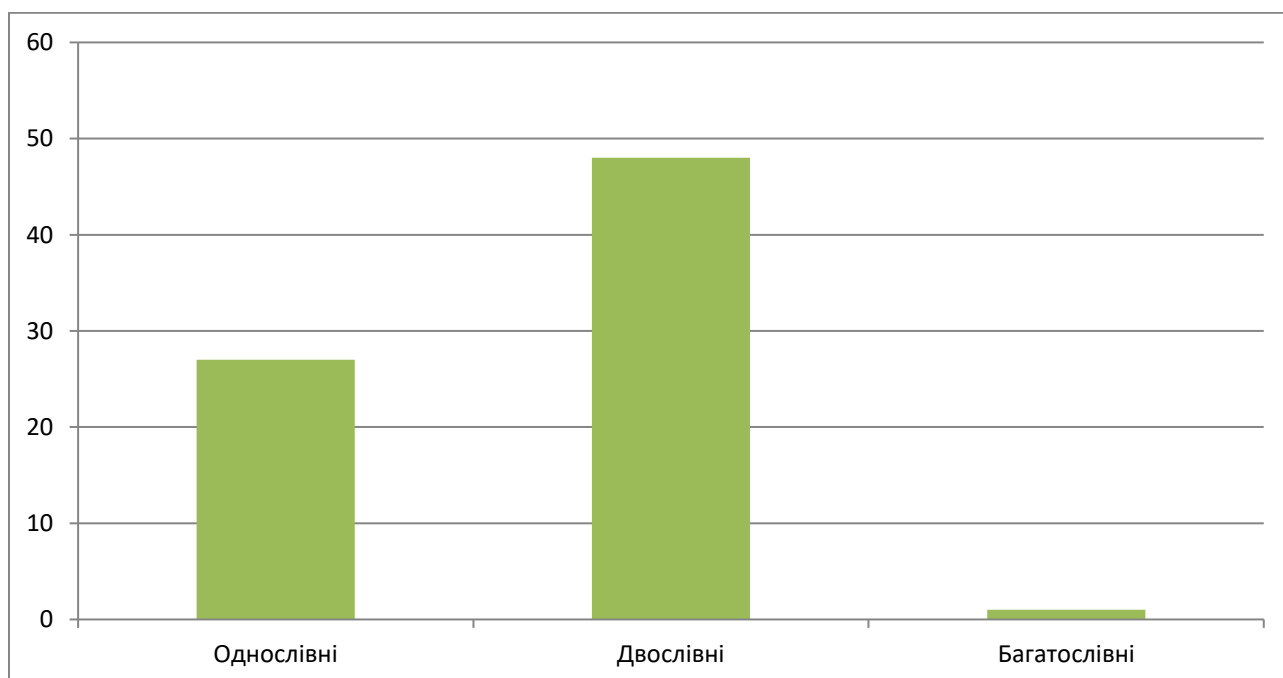
**Мал. 2. Онімний простір повісті О. Гавроша
«Іван Сила на острові Щастя»**

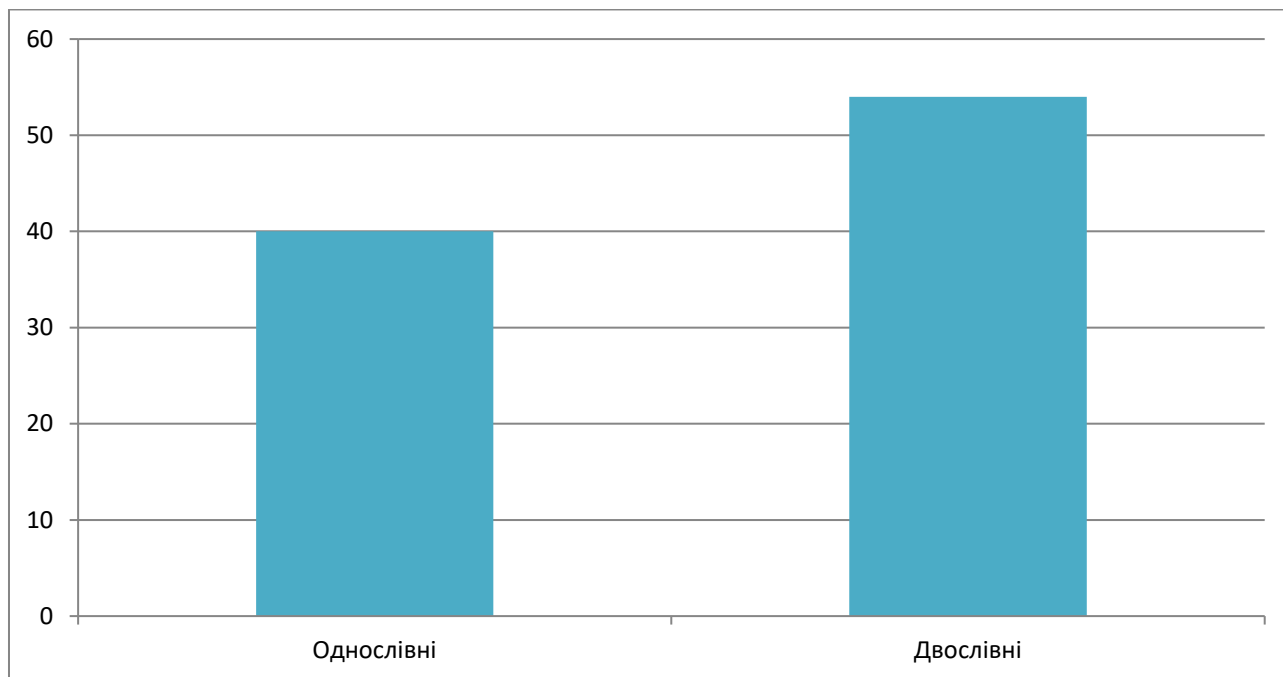
**Мал. 3. Онімний простір повісті О. Гавроша
«Пригоди тричі славного розбійника Пинті»**

АНТРОПОНІМНІ НОМІНАЦІЇ У ТВОРАХ ОЛЕКСАНДРА ГАВРОША

**Мал. 1. Антропонімні номінації у повісті
«Неймовірні пригоди Івана Сили»**

**Мал. 2. Антропонімні номінації у повісті
«Іван Сила на острові Щастя»**

**Мал. 2. Антропонімні номінації у повісті
«Пригоди тричі славного розбійника Пинті»**

**ЯДРО І ПЕРИФЕРІЯ ОНІМНОГО ПРОСТОРУ ПОВІСТЕЙ
ОЛЕКСАНДРА ГАВРОША**

